

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/१०/१२

नेपाल-भारत ऊर्जा सचिवस्तरीय बैठक : नेपालको विद्युत्लाई भारतीय बजार

खुला

बुटवल-गोरखपुर प्रसारण लाइन निर्माण मोडालिटी ३ महिनाभित्र टुंग्याइने

नेपालले राखेको इनर्जी बैंकिङ प्रस्तावमा भारत सहमत भएको छ । पोखरामा भएको नेपाल-भारत ऊर्जा सचिवस्तरीय संयुक्त निर्देशिक समिति (जोइन्ट स्टेरिड कमिटी)को बैठकमा भारतले इनर्जी बैंकिङमा सहमति जनाएको हो । यसका लागि आवश्यक नीति-निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने सहमतिसमेत बैठकमा भएको ऊर्जा मन्त्रालयका प्रवक्ता प्रवीणराज अर्यालले बताएका छन् ।

नेपालले आगामी २ महिनाभित्र भारतको पावर एक्सचेन्ज मार्केटबाट विभिन्न मोडालिटीमा विद्युत् खरिद गर्न सक्ने विषयमा पनि बैठकमा सहमति भएको उनले बताए । उनका अनुसार बैठकमा नेपाल, भारत र बंगलादेशबीच त्रिपक्षीय ऊर्जा सहकार्य अघि बढाउने सहमतिसमेत भएको छ ।

न्यु बुटवल-गोरखपुर (न्यु) प्रसारण लाइन निर्माण मोडालिटी ३ महिनाभित्र

बैठकले न्यु बुटवल-गोरखपुर (न्यु) प्रसारण लाइन निर्माणमा लगानी तथा सञ्चालनको प्रारूपबारे उपयुक्त विकल्प ३ महिनाभित्र पहिल्याउने निर्णय गरेको छ । यसका लागि नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र भारतको केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणले विभिन्न विकल्पमा विस्तृत छलफल गरी समितिमा सुझाव पेस गर्ने निर्णय भएको छ । अधिकांश भूभाग भारततर्फ पर्ने प्रस्तावित सो प्रसारण लाइन निर्माणमा लगानी तथा सञ्चालनको विधिबारे टुंगो लाग्न सकेको छैन ।

ढल्केबर-मुजफ्फरपुर ४ सय केभी क्षमतामा सञ्चालन गरिने

प्रवक्ता अर्यालका अनुसार यसअघि नै निर्माण भएर सञ्चालनमा आएको ढल्केबर (नेपाल)-मुजफ्फरपुर (भारत) ४ सय केभी अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन हाल २ सय २० केभीमा सञ्चालन भइरहेको छ । यसलाई ४ सय केभीमै सञ्चालनमा ल्याउन नेपाल तथा भारतीय सम्पूर्ण भूभागको काम यसै वर्षको डिसेम्बरसम्ममा सक्ने सहमति भएको छ । सो लाइनको बिजुली जोडिएको ढल्केबर सबस्टेसनको हालको क्षमताअनुसार २ सय ९० मेगावाट विद्युत् आयात तथा निर्यात गर्न मिल्छ । र, क्षमता वृद्धि गर्दा ६ सय मेगावाटसम्म आयात-निर्यात गर्न मिल्ने भएकाले सो क्षमताअनुसार आयात-निर्यात गर्न दिन बैठकमा नेपाले प्रस्ताव राखेको थियो । सो प्रस्तावमाथि भारत सकारात्मक हुँदै यसका लागि आगामी ४ महिनाभित्र टुंगो लगाउने सहमति बैठकले गरेको छ ।

अन्य अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको स्तरोन्नति गरिने

भारतीय सहयोगमा निर्माण भई सञ्चालनमा रहेको १ सय ३२ केभीको रक्सौल-परवानीपुर र कुशाहा-कटैया प्रसारण लाइनलाई डबल सर्किटमा स्तरोन्नति गरिने भएको छ । त्यस्तै, ४ सय केभीका न्यु लम्की-बरेली र न्यु दुहबी-न्यु पूर्णिया प्रसारण लाइन निर्माणका लागि अध्ययन गर्न तयार पारिएको प्राविधिक समितिको प्रतिवेदनलाई बैठकले अनुमोदन गरेको छ । भारतको उत्तर प्रदेश र नेपालबीच न्यु नौतनवा-मैनहिया १ सय ३२ केभी प्रसारण लाइन निर्माण गर्ने सहमति भएको छ ।

त्यसैगरी, कोहलपुर-नानपारा १ सय ३२ केभी प्रसारण लाइनको सम्भाव्यता भारतको केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणले आगामी ६ महिनाभित्र तयार पार्ने सहमति भएको छ । बैठकले टनकपुर सबस्टेसनमा जोडिएको ५० एमभिएको ट्रान्स्फर्मरलाई बदलेर आगामी मार्चसम्ममा १ सय एमभिए सञ्चालनमा ल्याउने निर्णयसमेत गरेको छ ।

पोखरामा ९ र १० माघमा दुई देशीय ऊर्जा सहसचिव तथा सचिवस्तरीय बैठक भएको हो । ऊर्जा सहसचिवस्तरमा रहेका जोइन्ट वर्किङ ग्रुप (जेडब्ल्युजी)को बैठकलाई नेपालका तर्फबाट ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिव एवं प्रवक्ता प्रवीणराज अर्यालले नेतृत्व गरेका थिए । १० माघमा बसेको सचिवस्तरीय बैठकलाई नेपालका ऊर्जासचिव दिनेश घिमिरे र उनका भारतीय समकक्षी एके भल्लाले नेतृत्व गरेका थिए ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/१०/१२

अरुण तेस्रोको पीडीए कार्यान्वयन भएन

भविन कार्की

संखुवासभामा निर्माणाधीन ९ सय मेगावाटको अरुण तेस्रो जलविद्युत् परियोजनामा सतलज कम्पनीले विकास सम्झौता (पीडीए) कार्यान्वयन नभएको पाइएको छ । विकास सम्झौतामा उल्लेख भएअनुसारको काम नगरेको स्थानीयको आरोप छ । आयोजना निर्माण गर्ने निर्माण कम्पनीले स्थानीय उत्पादन र जनशक्ति प्रयोग नगरेका हुन् ।

नेपाल सरकार र परियोजना विकासकर्ता एसजेभीएन अरुण तेस्रो पावर डेभलपमेन्ट कम्पनी प्रालि (एसएपीडीसी) बीच २०७१ मंसिरमा परियोजना विकासका लागि सम्झौता भएको हो । उक्त सम्झौताको उद्देश्यअनुसार स्वदेशी उद्योगको विकास र सहयोगका लागि स्वदेशी उत्पादन नै प्राथमिकतामा ल्याइने भनिएको छ । तर, आयोजना कम्पनीले भारतीय कामदार र भारतीय सामग्री नै प्रयोग गरिरहेका छन् ।

यस आयोजनामा अरुण तेस्रो परियोजनामा खटिएका अधिकांश कामदार भारतीय रहेका पाइएको छ । आयोजनामा हाल २ हजार ६५ जना कामदार छन् । त्यसमा आयोजना प्रभावित २० देखि ३० जना मात्र छन् भने अधिकांश कामदार भारतीय छन् । भारतका विभिन्न जलविद्युत् परियोजनामा काम गरेका दक्ष तथा अदक्ष मजदुर सो परियोजनामा संलग्न छन् । उनीहरूका लागि आवास तथा खानाको व्यवस्था त्यहीं गरिएको छ । अरुण तेस्रो परियोजनामा कार्यरत कामदारका लागि प्रयोग हुने खाद्य सामग्रीसमेत भारतबाटै आयात हुने गरेको छ । सामान्य खाद्य सामग्री तथा तरकारीबाहेक अधिकांश भारतबाटै ढुवानी गरेर ल्याइने गरेको छ । जिल्लामा भारतीय नम्बर प्लेटका गरी दैनिक १५ देखि २० वटा भित्रिने गरेका छन् । यसरी आउने सामग्री विभिन्न ठाउँमा बसेका चेकपोस्ट र सुरक्षाकर्मीले समेत वास्ता गर्दैनन् । यसका कारण के र कति परिमाणमा भित्रिरहेको छ भनेर पनि थाहा हुँदैन ।

केही निर्माण सामग्री नेपालकै प्रयोग भए पनि त्यहाँका कर्मचारी र कामदारका लागि प्रयोग हुने खाद्य सामग्रीलगायत सामग्री भारतबाटै आयात हुन्छ । आयोजनाका प्रभावित स्थानीय उद्योगी, व्यवसायी युवाले आयोजना निर्माणमा आफ्नो सहभागिता नगराएको भन्दै आपत्ति जनाएका छन् ।

निर्माणाधीन अरुण तेस्रो परियोजनामा स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम प्रयोग हुने भनिए पनि त्यो केही प्रयोग नभएको उद्योग वाणिज्य संघ संखुवासभाका अध्यक्ष युवराज शाक्यले बताए । अध्यक्ष शाक्यले भने नेपालमा उत्पादन भएका कतिपय रड, सिमेन्टलगायतका कच्चा पदार्थ अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त भए पनि भारतीय मात्र प्रयोग भएको बताए । नेपाली व्यवसायी र व्यापारीले उपलब्ध गराउन नसक्ने सामान मात्र भारतबाट ल्याउन सरकार र लगानी बोर्डसँग अध्यक्ष शाक्यले माग गरे । आयोजना प्रभावित क्षेत्रका जनतालाई उत्पादनमा जोडेर दूध, अन्डा, मासु, तरकारीजस्ता वस्तु उत्पादनमा स्थानीय सरकारले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने स्थानीय व्यापारी सुमन श्रेष्ठको भनाइ छ ।

जिल्लामै आयोजना सञ्चालनमा हुँदा धेरैले रोजगारीको अवसर प्राप्त हुने आशा गरेका थिए । स्थानीय क्षेत्रमा आयोजना सञ्चालनमा आए पनि प्रभावित क्षेत्रका जनताले रोजगारी पाउन नसकेको मकालु गाउँपालिकाका वसन्त गुरुडले बताए । स्थानीय उत्पादन प्रयोग नगरी ठेकेदारमार्फत जिल्लाबाहिर र भारतबाट ल्याइएको उपभोग्य वस्तु प्रयोग गर्ने गरेको प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय बताउँछन् ।

विद्युत् विकास सम्झौता (पीडीए)मा गरिएको व्यवस्थाअनुसार स्थानीयलाई रोजगारी र स्थानीय स्तरमा उत्पादन भएको खाद्यवस्तुको उपभोग नभएको भन्दै स्थानीयले गुनासो गर्दै आएका छन् । स्थानीय युवालाई रोजगारीमा पहिलो प्राथमिकता दिइने, अदक्ष, अर्धदक्ष र दक्ष गरी ३ हजारलाई रोजगारी दिने भनिए पनि अहिलेसम्म कसैलाई त्यस्तो सुविधा नपाएको स्थानीयको आपत्ति छ ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०१५/१०/१२

काबेली कोरिडोर, चारपटक म्याद थपियो, काम सकिएन

सन्देश सुब्बा

साढे तीन वर्षअघि नै सकनुपर्ने १३२ केभीए काबेली कोरिडोर विद्युत् प्रसारण लाइनको काम चारपल्ट म्याद थप हुँदासमेत सम्पन्न नहुने निश्चित भएको छ । मेची-पहाडमा उत्पादित विद्युत्लाई केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोड्न आर्थिक वर्ष २०६६-६७ देखि कोरिडोरको काम सुरु भएको थियो । सम्झौताअनुसार आर्थिक वर्ष २०७१-७२ भित्र कोरिडोरको काम सम्पन्न गर्नुपर्ने थियो ।

निर्धारित समयमा काम सम्पन्न नभएपछि पटकपटक म्याद थपिँदै आएको छ । आयोजना सम्पन्न गर्न चौथोपल्ट थप गरिएको म्याद यही २६ माघमा सकिँदै छ । तर, काम सम्पन्न हुने अवस्था छैन । झापाको लखनपुरदेखि पाँचथरको अमरपुरसम्मको ९० किलोमिटर कोरिडोरको काममध्ये इलामको गोदकदेखि अमरपुरसम्मको काम सकिन बाँकी रहेको हो । आयोजनास्थलमा स्थानीयको अवरोध र सामुदायिक वन क्षेत्रमा झेलनुपरेको झमेलाका कारण समयमै काम सम्पन्न गर्न नसकिएको आयोजना प्रमुख दीपेन्द्रराज द्विवेदीले बताए । 'पाँचथरको फिदिम नगरपालिकास्थित जोरसाल क्षेत्रमा अझै पनि अवरोध छ,' उनले भने ।

द्विवेदीका अनुसार सो क्षेत्रमा पर्ने देउराली सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँग कुरा नमिल्दा रूख काट्न नसकिएको हो । गत २७ पुसमा डिभिजन वन कार्यालय पाँचथरले रूख कटान गर्न आदेश दिए पनि उपभोक्ता समितिले विभिन्न माग राख्दा समस्या आएको आयोजना जनाको छ । यता उपभोक्ता समितिले भने गर्न सक्ने कामबाट पनि आयोजना पछि हटेको आरोप लगाएको छ । जोरसाल क्षेत्रमै स्थानीयले लगाएको बालीनालीको क्षतिपूर्तिको विषयमा पनि कुरा मिल्न बाँकी रहेको आयोजनाका जनसम्पर्क अधिकृत दीपक राईले बताए । स्थानीय प्रशासनको रोहवरमा आयोजना र स्थानीयबीच छलफल भए पनि क्षतिपूर्तिको टुंगो नलागेको भन्दै स्थानीयले आयोजनाको काम हुन दिएका छैनन् । आयोजनास्थलमा पर्ने बालीनालीको क्षतिपूर्ति कति दिने भन्ने आयोजनाले टुंगो लगाउनासाथ अवरोध खुला गर्ने स्थानीय बताउँछन् ।

आयोजना र निर्माण कम्पनीले आयोजनास्थलका स्थानीय र सरोकारवालासँग पर्याप्त समन्वय गर्न नसक्दा आयोजना लम्बिँदै गएको सरोकारवालाको आरोप छ । आयोजनाका अनुसार गोदक-थापाटार खण्डमा टावर गाड्ने काम सकिएको छ । यो खण्डमा १२७ वटा टावरमध्ये दुईवटा टावर ढलेकाले पुनः निर्माण गरिँदै छ । तार टाँग्ने काम १० प्रतिशत बाँकी छ । थापाटार-अमरपुर खण्डमा भने ४० वटा टावर गाड्ने काम सकिए पनि साढे १३ किलोमिटरमध्ये नौ किलोमिटर तार टाँग्ने काम बाँकी छ ।

कोरिडोरको काम जस्बार एन्ड एस्टर नामक भारतीय कम्पनीले एक अर्ब ३० करोड ठेक्कामा गरिरहेको छ ।

आयोजना सम्पन्न नहुँदा ताप्लेजुड थेचम्बुमा निर्माण सम्पन्न भएको पाँच मेगावाटको फावाखोला जलविद्युत् आयोजना र पाँचथरको हेवाखोलास्थित १४ मेगावाटको हेवा 'ए' जलविद्युत्बाट उत्पादित सबै विद्युत् केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोडिन सकेका छैनन् ।

काबेली कोरिडोरमार्फत पाँचथर-ताप्लेजुड सीमाना भएर बग्ने काबेली खोलामा निर्माणधीन ३७ मेगावाटको काबेली 'ए' २५ मेगावाटको काबेली 'बी' वान, पाँचथरको हेवाखोलामा निर्माणधीन २२ मेगावाटको तल्लो हेवा र ताप्लेजुडको सिरिजंगा गाउँपालिका-४ मा निर्माणधीन १० मेगावाटको इवाखोला जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित कुल ११३

मेगावाट विद्युत् केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोडिनेछ । कोरिडोरको झापाको लखनपुर, इलामको गोदक, पाँचथरको फिदिम-४ थापाटार र याँवरक गाउँपालिकास्थित अमरपुरमा सबस्टेसन रहेका छन् ।

श्रोत: १२खरी इट्कम्, २०७५/१०/१५

कालीगण्डकी 'ए' विरुद्ध आन्दोलन

नेपालकै ठूलो जलविद्युत् आयोजना कालीगण्डकी 'ए' को क्षेत्र बेलटारीमा बसोबास गर्दै आएका स्थानीय बासिन्दा आन्दोलनमा उत्रिएका छन् ।

बेलटारीका स्थानीय बासिन्दाले शनिबारदेखि आयोजना जाने बाटो बन्द गरेका छन् । प्रभावित क्षेत्रका सर्वसाधारणले अन्यत्र उत्पादन भएको विद्युत् नभई कालीगण्डकी जलविद्युत् आयोजनाको

ट्रान्सर्फमरबाट विद्युत् पाउनुपर्ने माग राखेका छन् ।

सिँचाइका लागि पाइप, बेलटारी चोकदेखि इरिखोलासम्म पक्की सडकलगायतका माग उनीहरूले राखेका छन् । स्थानीय बासिन्दाले प्राधिकरणबाट पाएको सुविधा कटौती भएको आरोप लगाएका छन् ।

आयोजना निर्माण हुँदा आफूहरूको जग्गा जमीन सबै सकिएको र आयोजनाको निर्माणपश्चात सो ठाउँको विकास हुने सोचे पनि खानेपानी र उपभोग गरेको बाटोसमेत बन्द भएपछि बाध्य भएर आन्दोलनमा उत्रिन परेको स्थानीय बासिन्दा अनिस न्यौपानेले बताए । विद्यालय र गाउँलेलाई खानेपानीको समस्या हुँदा समेत आयोजनाले चासो नदेखाएको उनले गुनासो गरे ।

आयोजनाका प्रमुख राजेश पाण्डेले स्थानीयवासीको आन्दोलनले पावरहाउस जाने बाटो बन्द भएको र सवारीसाधन आवतजावत हुननसकेको जानकारी दिँदै हालसम्म स्थानीय बासिन्दाले आफूहरूसँग कुनै पनि माग औपचारिक रूपमा नराखेको बताए । आफूले प्रशासन र आयोजना रहेको गाउँपालिकाका अध्यक्ष र वडाध्यक्षलाई जानकारी गराएको प्रमुख पाण्डेले बताए । कालीगण्डकी गाउँपालिकाका अध्यक्ष खिम थापाले आयोजना प्रमुख र स्थानीय बासिन्दासँग बसेर समस्याको समाधान गरिने बताए । रासस

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/१०/१३

विद्युत् उत्पादनमा चिसोको प्रभाव : एकतिहाइमा खुम्चियो आन्तरिक विद्युत्

उत्पादन

पुष्प कोइराला

नेपालको आन्तरिक विद्युत् उत्पादन करिब एकतिहाइमा खुम्चिएको छ । उच्च हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा पश्चिमी वायुको प्रभावले भइरहेको वर्षा, हिमपात र चिसोका कारण खोलानदीमा पानीको बहाव निकै कम भएको छ । घाम नलाग्दा खोला नदीका उद्गम मानिएका उच्च हिमाली तथा पहाडी क्षेत्रमा हिउँ जमेको छ । यसले गर्दा नदी प्रवाहमा आधारित आयोजनाहरूको उत्पादन करिब एकतिहाइमा खुम्चिन पुगेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बताए ।

‘खोला नदीमा पानीको बहाव घट्दा आन्तरिक विद्युत् उत्पादन झन्डै एकतिहाइमा खुम्चिएको छ,’ उनले भने, ‘तर, घाम लागेपछि तातो बढ्न थाल्छ र हिउँ पग्लिन थालेपछि पानीको बहाव बढ्नेछ । यसले केही सातापछि नै उत्पादन क्रमिक रूपमा बढ्दै जान्छ ।’

हाल प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण सञ्जालमा कुल १ हजार ८० मेगावाट विद्युत्को जडित क्षमता पुगेको छ । यसमध्ये ५ सय ७ मेगावाट प्राधिकरणको, ५ सय २० मेगावाट निजी क्षेत्रको र ५३ मेगावाट थर्मल प्लान्टको जडित क्षमता छ । तर, प्राधिकरणले प्रकाशित गरेको शनिबारको तथ्यांकलाई आधार मान्ने हो भने प्राधिकरणले १ सय ७७ मेगावाट र निजी क्षेत्रको १ सय ७० मेगावाट गरी कुल ३ सय ४७ मेगावाट मात्रै आन्तरिक उत्पादन छ ।

कुल मागमध्ये बाँकी विद्युत् भारतबाट आयात गरेर आपूर्ति गरिरहेको छ । ‘उच्च मागको समयमा ५ सय ५० मेगावाटसम्म भारतबाट आयात भइरहेको छ,’ कार्यकारी निर्देशक घिसिङले भने, ‘औसत आयात ४ सयदेखि ४ सय ५० मेगावाटको हाराहारीमा छ ।’ हाल धेरैजसो माग प्राधिकरणको ९२ मेगावाटको कुलेखानी जलाशययुक्त आयोजना र १ सय ४४ मेगावाटको कालिगण्डकी अर्धजलाशययुक्त आयोजनाले धानेको प्राधिकरणले जनाएको छ ।

समग्रमा नदी प्रवाही आयोजनाको उत्पादनमा तापक्रमका कारण हिउँ जम्ने पग्लिने प्रक्रियाले असर गर्ने भए पनि नदीको प्रकृतिअनुसार प्रभाव पनि फरक हुने प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रवल अधिकारीले बताए । ‘गत वर्षको तुलनामा उत्पादन धेरै घटेको छैन,’ उनले भने, ‘तर, त्यसभन्दा अघिल्लो वर्षको तुलनामा भने केही बढी नै घटेको छ ।’

हिउँदमा हुने विद्युत् अभाव पूरा गर्न नदी प्रवाही आयोजनाको निर्माण बढाउनुपर्ने देखिएको छ । यो समस्या समाधानका लागि ऊर्जामन्त्री वर्षमान पुनले एक महिनाअघि मात्र प्राधिकरणको बोर्ड बैठकबाट जलाशययुक्त आयोजना विकासलाई प्राथकता दिने निर्णय पारित गराएका थिए ।

उक्त नीतिअनुसार जलविद्युत् अयोजनाको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) १५ हजार मेगावाट नपुग्दासम्म ५ हजार २ सय ५० मेगावाट जलाशययुक्त आयोजना र ४ हजार ५ सय मेगावाटबराबरका पिकिड रन अफ रिभर (पिआरओआर) आयोजनाको पिपिए ‘टेक अर पे’ प्रावधानअन्तर्गत गरिने भएको छ । सोही निर्णय ५ हजार २ सय ५० मेगावाट नदी प्रवाही आयोजनाको पिपिएसमेत १५ हजारको सीमा पूरा नहुन्जेल ‘टेक अर पे’मै गरिनेछ । यो व्यवस्थाको कार्यान्वयन गरी जलविद्युत् आयोजनाको विकास भएपछि हिउँदमा हुने विद्युत् अभावको समस्या समाधान हुने विश्वास प्राधिकरणको छ ।

अर्कोतर्फ, अबको एक डेढ वर्षभित्रै ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी र अन्य जलविद्युत् आयोजनाले समेत व्यावसायिक रूपमा विद्युत् उत्पादन सुरु गर्ने भएकाले वर्षामा जडित प्रणालीमा नेपाललाई विद्युत् बढी हुने

प्राधिकरणको आकलन छ । सो विद्युत् भारतमा बैकिङ (वर्षामा भारतलाई प्रयोग गर्न दिने र हिउँदमा त्यही परिमाणको विद्युत् ल्याउने) गर्ने नीति प्राधिकरणको छ । यसका लागि आवश्यक नीतिगत, संस्थागत संरचना र अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको व्यवस्था गर्ने ९ र १० माघमा पोखरामा भएको दुवै देशको ऊर्जा सचिवस्तरीय संयुक्त निर्देशक समिति (जोइन्ट स्टेरिड कमिटी)को बैठकले सहमतिसमेत गरिसकेको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७५/१०/१३

नेपाल-भारतबीच इनर्जी बैंकिङमा सहमति

विष्णु बेल्वासे

नेपालमा उत्पादित बिजुली खेर जाने अवस्थाको अन्त्य भएको सरोकारवालाले बताएका छन्। उत्पादित बिजुली खेर जाने चिन्ता व्यक्त भइरहेका बेला नेपाल-भारत ऊर्जा सचिवस्तरीय बैठकले इनर्जी बैंकिङमा सहमतिले गरेपछि यस्तो अवस्थाको अन्त्य भएको उनीहरूको भनाइ छ।

उत्पादित बिजुली नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले खरिद नगर्ने हो कि भन्ने चिन्ता थियो, त्यो चिन्ताको अन्त्य भएको स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान)का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईंले बताए। 'प्राधिकरणले बर्खाको बिजुली बढी हुने भन्दै विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) गर्न आनाकानी गर्दै आएको थियो, अब त्यस्तो अन्योलको अन्त्य भएको छ,' उनले शनिबार नागरिकसँग भने, 'अहिले पनि रातको समयमा बिजुली खेर गएको छ, इनर्जी बैंकिङ कार्यान्वयनमा आउने हो भने त्यसरी खेर गएको बिजुली प्रयोगमा आउन सक्छ।' त्यसैले इनर्जी बैंकिङ अवधारणाले मुलुकको समग्र विकासमा फाइदा पुग्ने अध्यक्ष गुरागाईंको भनाइ छ।

इनर्जी बैंकिङको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएपछि बिजुलीको मूल्य निर्धारण गर्नुपर्ने अवस्थाको अन्त्य हुनेछ। अहिले भारतबाट कति मूल्यमा बिजुली ल्याउने र नेपालबाट भारत निर्यात गर्दा कति रुपैयाँमा दिने भन्ने अन्योल छ, अब त्यो पनि हट्ने अध्यक्ष गुरागाईंले बताए। 'इनर्जी बैंकिङको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएपछि बिजुलीको मूल्यमा सहमति गरिरहनु पर्दैन,' उनले भने, 'जति युनिट बिजुली भारतले लैजान्छ, त्यती बिजुली नेपालले ल्याउने अर्थात् बिजुली साटासाट गर्ने हो।'

इनर्जी बैंकिङमा दुई देशबीच भएको सहमतिलाई विद्युत् व्यापारको कोशेढुंगा मानिएको नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका कोषाध्यक्ष एंव ऊर्जाविद् ज्ञानेन्द्रलाल प्रधानले बताए। 'इनर्जी बैंकिङ सानो कुरा हो,' उनले भने, 'तर, यो सानो कुराले मुलुकको प्रगतिको ढोका खोल्नेछ।'

इनर्जी बैंकिङको अवधारणा सन् २००५ मा सबैभन्दा पहिले नेपालमा आफूले ल्याएको दाबी पनि प्रधानले गरे। 'बैंक भनेको त पैसा राख्ने पो हो त भनेर मलाई गिज्याउँथे,' उनले भने, 'अहिले सत्य साबित भएको छ।'

यस सहमतिलाई धेरैले चासोका साथ हेरेका छन्। 'भारतको रवैयामा परिवर्तन आएको छ,' अध्यक्ष गुरागाईंले भने। अहिले हिउँदका लागि बिजुली चाहिन्छ भनेर जलाशययुक्त आयोजना (स्टेरेज प्रोजेक्ट) निर्माणमा जोड दिइएको छ। इनर्जी बैंकिङ कार्यान्वयन हुने हो भने जलाशययुक्त आयोजना बनाइरहनु पर्ने झन्झट नहुने पनि इपानका अध्यक्ष गुरागाईंले बताए। 'बर्खामा जति पनि बिजुली निकाले भयो,' उनले भने, 'नेपाललाई बिजुली बढी भएको बेला भारतलाई दिने र भारतलाई बढी भएको बेला नेपाल ल्याउन पाइने भएकाले मुलुकका लागि इनर्जी बैंकिङ लाभदायक छ।'

भारतले पछिल्लो समय उदार नीति अपनाउँदै आएको प्रधानको भनाइ छ। उनले भने, 'यसले गर्दा हिउँदमा मात्र बिजुली निकाल, बर्खामा उत्पादन नगर्ने सोचमा परिवर्तन आउने छ।' इनर्जी बैंकिङ सहमतिको सबैभन्दा ठूलो फाइदा नै भारतमा नेपाली जलविद्युत्को पहुँच विस्तार हुनु रहेको विज्ञहरूको भनाइ छ।

नेपालमा जाडोमा धेरै बिजुली खपत हुन्छ। भारतमा भने त्यसको ठिक विपरीत गर्मी (बर्खा) मा बढी खपत हुन्छ। गर्मीमा नेपालमा बढी भएका बेला भारतमा बिजुली पठाउन र नेपालमा कम भएको जाडो (सुक्यायाम) का बेला ल्याउन निक्कै सहज हुने विज्ञहरूको भनाइ छ।

इनर्जी बैंकिङ अवधारणालाई कार्यान्वयनमा ल्याउन युद्धस्तरमा काम गर्नुपर्ने सरोकारवालाको भनाइ छ। '१३ स्थानमा अन्तर्देशीय प्रसारण लाइन निर्माण गर्नु पर्ने हुन्छ,' ती बिजले भने, 'ती प्रसारणलाई निर्माण कार्य सुरु गरिहाल्नु पर्छ।'

बिहीबार र शुक्रबार दुई देशका सचिवस्तरीय बैठकमा बुटवल-गोरखपुर अन्तर्देशीय प्रसारण लाइन, इनर्जी बैंकिङ, बिजुलीको दर रेट, पञ्चेश्वर आयोजना, भारतीय कम्पनीले सञ्चालन गरेका आयोजना (अरुण तेस्रो, माथिल्लो कर्णाली लगायत)का विषयमा छलफल भएको थियो। उक्त बैठकमा भारतीय टोलीको नेतृत्व ऊर्जा मन्त्रालयका सचिव अजय भल्ला र नेपाली टोलीको नेतृत्वको ऊर्जा सचिव दिनेशकुमार घिमिरेले गरेका थिए।

यसअघि नेपाल र भारतबीच भएको बैठकमा इनर्जी बैंकिङमा छलफल भएको थियो। गत महिना भारतको राजधानी नयाँ दिल्लीमा सम्पन्न विद्युत् आदानप्रदान समिति (पावर एक्सेन्स कमिटी (पिइसी) को १३ औं बैठकले दुई मुलुकबीच इनर्जी बैंकिङ गर्ने निर्णय गरेको हो।

नेपालले लामो समयदेखि बर्खामा उत्पादित बिजुली भारत निर्यात गर्ने र हिउँदमा उताबाट लिने गरी भारतसँग इनर्जी बैंकिङ गर्ने प्रस्ताव अगाडि बढाएको थियो। पिइसीको बैठकले इनर्जी बैंकिङको विधि र प्रारूप समेटिएको निर्देशिकाको मस्यौदामा सहमति जुटाई अन्तिम रूप दिएको हो।

इनर्जी बैंकिङको विधि र प्रारूप समेटिएको निर्देशिकालाई पोखरामा बसेको दुई मुलुकबीचको सहसचिवस्तरीय 'ज्वाइन्ट वर्किङ ग्रुप' र सचिवस्तरीय 'ज्वाइन्ट स्टेरिड कमिटी'को बैठकले अनुमोदन गरेको हो। यसअघि 'ज्वाइन्ट स्टेरिड कमिटी'ले इनर्जी बैंकिङको विधि र प्रारूप तयार गर्न दुई मुलुकबीचको प्राविधिक कमिटीलाई निर्देशन दिएको थियो।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/१०/१३

अपर तामाकोसीको मात्र ४८ करोडको कारोबार

यो साता बजारमा १ अर्ब ६२ करोड रुपैयाँ बराबरको सेयर कारोबार भयो । कुल कारोबारमा करिब ३२ प्रतिशत हिस्सा जलविद्युत् समूहले ओगट्यो । सामान्य अवस्थामा कारोबार हिस्सा बढ्नुको अर्थ ती कम्पनीको सेयरमा लगानीकर्ताको आकर्षण बढ्नु नै हो । यद्यपि यो साता कारोबारको प्रकृति हेर्दा सबै जलविद्युत् समूहको सेयरमा लगानीकर्ताको आकर्षण बढेकाले हिस्सा बढेको होइन । ठूलो संख्यामा अपर तामाकोसीको सेयर कारोबारबढेकै कारण जलविद्युत् समूहको हिस्सा बढेको हो ।

यो साता अपर तामाकोसी जलविद्युत् कम्पनीको मात्र करिब ४८ करोड रुपैयाँ बराबरको सेयर कारोबार भएको छ । यो साताको कुल कारोबारका करिब ३२ प्रतिशत हो । अघिल्ला सातामा कुल कारोबारमा जलविद्युत् समूहको हिस्सा ५ देखि ७ प्रतिशतको हाराहारीमा रहँदै आएको थियो ।

त्यसो त अपर तामाकोसीको कारोबारमा आकर्षण बढ्नुको विशेष कारण केही छैन । यो कम्पनीको बारेमा बजारमा विभिन्न किसिमको हल्ला फैलाइएको छ । त्यही हल्लाको भरमा परेर लगानीकर्ताले लगानी बढाएकाले कारोबार हिस्सा धेरै देखिएको एक धितोपत्र ब्रोकरले बताए । ‘पहिलो कारोबार पनि धेरैमा भयो । त्यसपछि नेप्सेको सिस्टममा समस्या आएपछि एकै दिन धेरै कारोबार भयो ।

अनि कम्पनीले लाभांश वितरणका लागि समिति गठन गरेको हल्ला चलाइयो,’ ती अधिकारीले भने, ‘यस्तै हो भने अझै पनि अपर तामाकोसीको सेयरमा धेरै लगानीकर्ता डुब्ने सम्भावना धेरै छ ।’ बजारमा कम्पनीको वास्तविक अवस्था नबुझी हल्लाको भरमा लाग्ने लगानीकर्ताको जमात धेरै भएकाले बेला बेलामा यस्ता घटना देखिंदै आएको उनले दोहोर्याए ।

अरूको देखासिखिमै लगानी निर्णय गर्ने लगानीकर्ताकै कारण कुनै कम्पनीको सेयरमा लगानीकर्ता धेरै झुम्मिँदा उक्त कम्पनीको सेयर अपेक्षाभन्दा धेरै माथि जाने अर्का एक ब्रोकरले बताए । ‘अपर तामाकोसीको सेयरमा सुरुदेखि नै लगानीकर्ताको आकर्षण बढेको थियो । त्यही समयमा नेप्सेको कारोबार प्रणालीमा समस्या आएकाले एकै दिन धेरै कारोबार भयो,’ उनले भने, ‘यद्यपि, नेप्सेले त्यो कारोबार रद्द गर्‍यो । तर, पनि लगानीकर्तामा यो कम्पनीको सेयर मूल्य बढो रहेछ भन्ने भ्रमले अझै काम

गरिरहेको छ ।’ कुनै कम्पनी विशेषको सेयर मूल्य बढ्यो भन्दैमा त्यो कम्पनीलाई राम्रो मान्न नसकिने भएकाले लगानीकर्ताले कम्पनीको सबै पक्ष राम्रोसँग बुझेर मात्र लगानी निर्णय गर्नुपर्ने उनको सुझाव छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/१०/१३

तल्लोखारे हाइड्रोको प्रगति ७५ प्रतिशत

दिलबहादुर केसी

गौरीशंकर गाउँपालिका-५, सुरीदोभान निर्माणाधीन तल्लो खारेखोला जलविद्युत् आयोजनाको भौतिक प्रगति ७५ प्रतिशत पुगेको छ । ११ मेगावाट क्षमताको तल्लो खारेखोला जलविद्युत् आयोजनाले आउँदो ६ महिनाभित्र विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्यसहित कामलाई तीव्रता दिएको हो ।

युनिभर्सल पावर कम्पनीले निर्माण गरेको आयोजना २ वर्षअघि अर्थात् २०७३ मंसिरबाट सुरु गरेको हो । कम्पनीका कार्यकारी अध्यक्ष विनय भण्डारीले २ वर्षमा आयोजनाको भौतिक प्रगति ७५ प्रतिशत पुगको जानकारी दिए । आयोजना आयोजनाको सिभिल निर्माणअन्तर्गतका हेडवक्रस, डिस्चान्जर बेसिन, वाटरवेको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । आयोजनाको हेडवक्सदेखि पावर हाउससम्मको पेनस्टक पाइप जडान, पावर हाउस निर्माणको कामसमेत एक साथ जारी छ । केही समयपछि सुरीदोभानदेखि सिंगटीसम्मको प्रसारण लाइनको कामसमेत सुरु हुने उनले जानकारी दिए । पावर हाउसभित्रको उपकरण ढुवानी, जडानसँगै प्रसारण लाइनको काम पनि पूरा गर्ने गरी समानान्तर रूपमा काम अघि बढेको उनले बताए ।

गौरीशंकर गाउँपालिका-५ सुरीदोभानदेखि कालिञ्चोक गाउँपालिका-३ सिंगटीमा रहेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको सबस्टेसनसम्म कम्पनी आफैले प्रसारणलाइन निर्माण गर्ने आयोजनाका प्रबन्धक अनुप थापाले जानकारी दिए । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् प्राधिकरणको सबस्टेसनसम्म पुऱ्याउन सिंगटीसम्म १३२ केभीको साढे ४ किमि प्रसारणलाइन निर्माण गर्नुपर्छ ।

आयोजना गौरीशंकर गाउँपालिका-६ दुम्सिदिङमा बाँध निर्माण भएको छ । त्यसैगरी हेडवक्सदेखि पावरहाउससम्म पानी ल्याउन ३.३ किमि स्टिल पेनस्टक पाइप जडान कार्य जारी छ । पेनस्टक पाइपको काम अब ९ सय मिटर मात्र बाँकी रहेको प्रबन्धक थापाले जानकारी दिए । आयोजनाको ग्रस हेड १ सय ४० मिटर छ ।

आयोजनाबाट सुक्खा मौसममा १ करोड १५ लाख २७ हजार २ सय किलोवाट र वर्षात्को मौसममा ५ करोड १२ लाख ४ हजार ५ सय ५१ किलोवाट गरी कुल ६ करोड २७ लाख ३१ हजार ७ सय ५१ किलोवाट वार्षिक विद्युत् उत्पादन गर्ने प्रबन्धक कम्पनीको लक्ष्य छ । आयोजनामा बैंक अफ काठमाडौंको नेतृत्वमा ऋण लगानी रहेको छ ।

स्थानीयका लागि सेयर जारी

कम्पनीले पुस १५ गतेदेखि आफ्नो जारी पूँजी दुई अर्ब १० करोड तीनलाख ५० हजारको १० प्रतिशतले हुने २१ करोड ३५ हजार रकम बराबरको २१ लाख तीन सय ५० कित्ता सेयर आयोजना प्रभावित क्षेत्र गौरीशंकर, कालिञ्चोक र विगु गाउँपालिकाका बासिन्दाका लागि आवेदन पनि खुल्ला गरिसकेको छ ।

स्थानीयका लागि माघ १३ गतेसम्म आवेदन गर्ने समय राखेको छ । गुरुम्फीमा रहेको हिमालयन बैंक, सिंगटीमा रहेको सेञ्चुरी बैंक र सिन्धु विकास बैंक, चरिकोटमा सिद्धार्थ बैंक, महालक्ष्मी विकास बैंक,

सेञ्चुरी बैँक, सिटिजन्स बैँक र एनआईसी एसिया बैँकबाट आवेदन गर्न सक्नेछन् । तर कम्पनीले आयोजना निर्माणाधीन भएकाले २ वर्षपछि मात्र बोनस दिनसक्ने उल्लेख गरेको छ ।

यस आईपीओमा न्यूनतम ५० कितादेखि अधिकतम ५ लाख कितासम्मका लागि आवेदन गर्न पाउने व्यवस्था छ । स्थानीयबाट पर्याप्त आवेदन नपरेमा उक्त सेयर सर्वसाधारणलाई जोडेर बिक्री गरिने छ । आयोजना २ अर्ब ४ करोड ६० लाखको लागतमा निर्माण गरिएको छ । तर सिंगटी लामोसाँघु प्रसारणलाइन निर्माण हुन ढिला भएरमा आयोजनाको लागतसमेत बढ्न सक्ने देखिन्छ । तर अहिले निर्माणाधीन निजी क्षेत्रका आयोजनामध्ये यो आयोजना तुलनात्मक रूपमा सस्तो रहेको कम्पनीका अध्यक्ष विनय भण्डारीले दाबी गरे ।

तल्लो खारेखोला आयोजना निर्माणका लागि युनिभर्सल पावर कम्पनीमा क्लिन इनर्जी डेभलपमेन्ट (सीईडी) फण्डको मुख्य सेयर रहेको छ । जलविद्युत् आयोजना निर्माण गरेको लामो अनुभव भएको टिम यसमा संलग्न छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/१०/१३

विद्युत् व्यापारको अन्तरराष्ट्रिय बजारमा प्रवेश गर्दै नेपाल

नेपालले विद्युत् व्यापारको अन्तरराष्ट्रिय बजारमा प्रवेश गर्न पाउने भएको छ । देशसँग सिमाना जोडिएका दुईमध्ये दक्षिण तर्फको छिमेकी भारतको सहमतिले नेपाललाई दक्षिण एशियाका साथै विश्वभरको बजारमा प्रवेश गर्ने बाटो खुलेको छ ।

गत बिहीवार पोखरामा सम्पन्न नेपाल-भारत ऊर्जा सचिवस्तरीय (जेएससी) बैठकमा नेपाली पक्षले विद्युत् व्यापारको अन्तरराष्ट्रिय बजारमा प्रवेश गर्न पाउनुपर्ने प्रस्ताव राखेको थियो । यसमा भारतीय पक्षले सहमति जनाएको ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयका सहसचिव एवं प्रवक्ता प्रवीणराज अर्यालले जानकारी दिए । 'यसअघि बंगलादेशसँग सम्पन्न जेएससी बैठकले दुई देशबीच विद्युत् आयात-निर्यातका सम्बन्धमा भारतसँग छलफल गर्ने निर्णय भएको थियो,' उनले भने, 'सोही विषय भारतसँगको जेएससी बैठकमा राख्दा भारतीय पक्ष सकारात्मक रूपमा प्रस्तुत भई त्रिपक्षीय सहकार्य गर्न सहमत भएको छ ।'

इनर्जी बैंकिङको विषय यही बैठकबाट टुंग्याउन नेपाली पक्षले जोड दिए पनि केही प्राविधिक सुधार तथा उच्चस्तरीय निर्णय आवश्यक रहेको धारणा भारतीय पक्षले राखेको थियो । 'हामीले उठाउँदै आएको र यसै पटकको बैठकमा पहिलो पटक प्रवेश गराएको इनर्जी बैंकिङका विषयमा उहाँहरू (भारतीय पक्ष) सहमत भई इनर्जी बैंकिङ गर्ने भन्ने विषयमा सैद्धान्तिक रूपमा निर्णय भएको छ,' अर्यालले भने, 'यो विषयमा दुई देशबीच सिँक्रोनाइज हुने गरी प्रणाली सुदृढीकरणका साथै केही प्राविधिक विषयमा दुईटै सरकार स्तरबाट टुंगो लाग्नु पर्ने कुराहरू भने बाँकी रहेका छन् ।'

नेपालले कति विद्युत् दिएको सट्टामा भारतबाट कति पाउने भन्ने अनुपातको विषय पनि सरकारस्तरबाटै टुंग्याउने तय भएको छ । बैठकले हाल सञ्चालनमा रहेको ढल्केवर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनको स्तरोन्नतिदेखि अन्य प्रसारण लाइनका सम्बन्धमा पनि महत्त्वपूर्ण निर्णय गरेको छ ।

दोस्रो प्रसारण लाइनको विषय टुंगिएन

प्रस्तावित दोस्रो अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन नयाँ बुटबल-नयाँ गोरखपुर ४०० केभीका सम्बन्धमा भने नेपाली पक्षले अपेक्षा गरेअनुरूप भारतीय टोलीले सहमति जनाउन नसकेको मन्त्रालयले जानकारी दिएको छ । यसमा नेपालले आफ्नो भूमिमा पर्ने (२० किमि) आफै बनाउने विषय टुंगो लागेको छ । तर भारतपट्टिको (१२० किमी) निर्माणको लगानी मोडल भने तय हुन सकेन । बैठकमा उक्त प्रसारण लाइनबाट विद्युत् उपभोग गर्ने विहार र उत्तर प्रदेश सरकारसँगको समेत सहमति आवश्यक रहेको भारतीय पक्षको धारणा रहेको थियो ।

भारतपट्टिको लाइनको लगानीको स्वपूँजीमा ५० प्रतिशत हालन नेपाल तयार रहेको भन्दै नेपाली पक्षले लगानी मोडल प्रस्ताव गरेको थियो । उक्त लाइनको शुरूको ७ वर्षको भाडा (हवीर्लिड चार्ज) पूरै नेपालले

तिर्ने र त्यसपछि आवश्यकताअनुसार जसले जति उपयोग गर्छ, त्यसका आधारमा तिर्ने व्यवस्था राख्न नेपाली पक्षको जोड थियो । यो विषय प्रसारण आयोजना विकासकर्तासँग बसेर टुंग्याउनुपर्ने भारतीय पक्षले बताएको प्रवक्ता अर्यालले जानकारी दिए ।

नियमित रूपमा हुँदै आएको दुई देशबीचको यो बैठकको ऊर्जाका सम्बन्धमा नेपाललाई आजको अवस्थामा ल्याई पुऱ्याउन निकै ठूलो भूमिका रहेको छ । नेपालको विद्युत् माग धान्न आयात गर्नेदेखि दुवै देशको आवश्यक समयको माग व्यवस्थापन गर्न इनर्जी बैंकिङ गर्नेसम्मको विषयमा बैठकले निर्णय गर्दै आएको छ ।

बैठककै फलस्वरूप नेपालले भारतीय अनुदानमा १३२ केभी क्षमताका रक्सौल-परवानीपुर र कटैया-कुशाहा जस्ता प्रसारण लाइन पनि प्राप्त गरेको छ । भारतका लागि हालसम्म विद्युत्को बजार रहँदै आएको नेपाल भविष्यमा स्रोत पनि बन्नसक्ने भएको हुँदा बैठकका निर्णयहरू कार्यान्वयन हुँदै जाने विश्वास गर्न सकिन्छ ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/१०/१४

डीएफओले रोके प्रसारण लाइन, माथिल्लो तामाकोसीको बिजुली खेर जाने

डिभिजन वन कार्यालय सप्तरीले रुख काट्न नदिँदा राष्ट्रिय महत्वको हेटौडा ढल्केबर-दुहबी ४०० केभी डबल सर्किट प्रसारण लाइन आयोजनाको काम साढे दुई वर्षदेखि रोकिएको छ।

वन कार्यालयका प्रमुख डीएफओ धिरेन्द्रप्रताप सिंहले विभिन्न बहाना बनाउँदै नियोजित रूपमा रुख कटानका लागि आदेश नदिँदा आयोजनाको काम रोकिएको हो। रुख कटानको स्विकृति दिन आयोजनाले पटक-पटक गरेको ताकेतालाई डिएफओले अस्वीकार गर्दा सप्तरीमा पर्ने आयोजनाको टावर निर्माण नै रोकिएको नेपाल विद्युत प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बताए।

'यो प्रसारण लाइनको निर्माण करिब एक वर्षभित्रमा सकेनौं भने ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीको विद्युत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा प्रवाह गर्न नसकी खेर फाल्नु पर्ने जोखिम छ, यस्तो रणनीतिक तथा राष्ट्रिय महत्वको प्रसारण लाइनको काम रुख कटानको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गर्दा समेत एकजना डिएफओका कारण रोकिएको छ,' उनले भने।

'मुलुकको पूर्वदेखि पश्चिमसम्म धेरै जिल्ला पार गर्दै उच्च क्षमताका प्रसारण लाइनको निर्माण गर्नुपर्ने छ, हरेक डिएफओले यसरी नै अवरोध गर्ने हो भने प्रसारण लाइनको निर्माण कसरी गर्न सकिन्छ र? हामीले भन्दै आएको ऊर्जा क्षेत्रको विकास कसरी हुन्छ?'

माथिल्लो तामाकोसीबाट आगामी कात्तिकबाट विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्य तय गरिएको छ। दोलखाको गोंगर-खिम्ती (रामेछाप)-ढल्केबर (धनुषा) २२० केभी प्रसारण लाइनमार्फत आउने विद्युत ढल्केबर पूर्व र पश्चिममा हाल रहेको १३२ केभी प्रसारण लाइनको क्षमताले नधान्ने हुँदा माथिल्लो तामाकोसीको विद्युत प्रवाह गर्न नसकिने घिसिङले जानकारी दिए।

हेटौडा-ढल्केबर-दुहबी २८५ किलोमिटर प्रसारण लाइन आयोजनाले ७९२ वटा टावरमध्ये सप्तरीमा १४२ वटा पर्छ। त्यसमध्ये ११७ टावरको जग हालिएको छ। बाँकी २५ मध्ये १३ वटा वन क्षेत्र भित्र पर्छ।

मन्त्रपरिषद्को १ भदौ २०७३ को आयोजनाको सप्तरीमा पर्ने टावर तथा २३ मिटर दायाँ र २३ मिटर बायाँ प्रसारण लाइनको रुट (राइट अफ वे)का लागि ३१।६७ हेक्टर वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न र त्यहाँ रहेका रुख हटाउन स्वीकृति दिएको थियो।

आयोजना र वन विभागबीच १९ मंसिर २०७३मा सम्झौता भई कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय सप्तरी पठाइएको थियो। तर कार्यालय प्रमुखले विभिन्न बहाना बनाउँदै ढिलाइ गरिदिएका कारण हालसम्म रुख कटान सम्बन्धी प्रकृया अगाडी बढ्न नसकेको आयोजना प्रमुख राधेशरण महतोले बताए।

'मन्त्रपरिषद्बाट कुल ४८४१ थान रुख संख्या हटाउने तथा भोगाधिकार उपलब्ध गराउन स्वीकृति भएको थियो तर अहिले २ वर्ष पछि पुनः छुपान टाँचा लगाउने प्रयोजनको लागि भेरिफिकेसन गर्दा ८९९ थान रुख संख्या बढयो भनि थप स्वीकृतिका लागि विभागमा फाइल पठाएको छ,' महतोले भने।

'विभागसँग सम्झौता १९ मंसिर २०७३मा भएको थियो। यसको कार्यान्वयनको लागि हामीले निरन्तर ताकेता गर्यौं तर डिएफओले विभिन्न बहाना बनाएर २०७४ पुसम्म केही गर्नु भएन, फाइल थन्काएर राख्नु भयो, अहिले फाइल विभागमा पुगेको छ अझै कति समय लाग्ने हो केही टुंगो छैन।'

विभागमा फाइल ११ माघमा दर्ता भएको छ। अहिले बढ्यो भनिएको रुख संख्या आयोजनाको स्वीकृति प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनभन्दा रहेको संख्याभन्दा कम नै छ। महतोकाअनुसार, डिएफओले आफूलाई फुर्सद नभएको, वनको आफ्नो धेरै काम भएको लगायतका कारण देखाउने गरेका छन्।

पाँच वर्षदेखि सप्तरीको डिएफओ रहेका सिंह उमेर हदका कारण आगामी असारमा अनिवार्य अवकास पाउँदैछन्। सप्तरीकै स्थायी बासिन्दा रहेका सिंहले अवकास नपाएसम्म काम नहुने आयोजनाका कर्मचारीहरूको अनुमान छ। तत्काल कटान सुरु नगर्ने हो भने छपान गरिएका रुखमा राखिएको नम्बर मेटिने हुँदा पुनः छपान गर्नुपर्ने हुन्छ। यसले गर्दा आयोजनाको काम झनै प्रभावित हुने छ।

नेपाल सरकार, प्राधिकरणको लगानी र विश्व बैंकको नेपाल-भारत विद्युत प्रसारण लाइन तथा व्यापार परियोजना अन्तर्गतको सहूलितपूर्ण निर्माण भइरहेको आयोजनाको निर्माण अप्रिल २०२०मा सक्ने लक्ष्य राखिएको छ। नेपालभित्रको प्रसारण लाइन सुदृढीकरण गर्न र नेपाल-भारतबीचको विद्युत व्यापारलाई सहज बनाउन प्रसारण लाइनको निर्माण भइरहेको हो।

श्रोत: कारोबार, २०७५/१०/१४

जलविद्युत् परियोजनाको काम तीव्र

गुल्मी र बागलुङको सीमा क्षेत्र गल्कोट नगरपालिका-११ रिघामा करिब २ अर्बको लागतमा ९.६ मेगावाट क्षमताको विद्युत् उत्पादनको काम तीव्र गतिमा भइरहेको छ ।

१ अर्ब ८८ करोडको लागतमा विद्युत् उत्पादनको काम भइरहेको छ । सिभिल वर्कको ठेक्का रामेछाप शेर्पा कन्सल्ट्रक्सनले लिइरहेको छ भने हाइड्रो मेकानिकल कामको जिम्मा नर्थ हाइड्रोले पाएको छ । करिब १६ महिनाको अवधिमा विद्युत् उत्पादनको काम पूर्ण गरी केन्द्रीय प्रसारणलाइनमा जोडिने छ । वैशाखबाट निर्माण थालिएको सो आयोजनाको बाँध निर्माणको काम दुई महिनादेखि तीव्र गतीमा भइरहेको छ ।

आगामी असार मसान्तसम्म पाइपलाइन विस्तार गर्ने काम ५० प्रतिशत सम्पन्न हुनेछ भने करिब ४२ सय ५० मिटर पाइप विस्तार गरी मनेवामा पावरहाउस निर्माण गरी ९.६ मेगावाट क्षमताको विद्युत् उत्पादन गर्न लागिनेको छ ।

विद्युत्का लागि लगानी भने ३० प्रतिशत स्थानीय तथा बाँकी ७० प्रतिशत बैंकले गर्ने भएका छन् । जसअनुसार ५७ करोड रुपैयाँ स्थानीयले जम्मा गर्नेछन् र जसका लागि ७ कम्पनीले लगानी जुटाउने छन् । बाँकी विभिन्न बैंकमार्फत ऋण लगानी हुनेछ । स्थानीयले हालसम्म आफूहरूले जम्मा गर्नुपर्ने रकमको ५० प्रतिशत अर्थात् करिब ३० करोड रुपैयाँ उठाइसकेका छन् भने लगानी जुटाउने क्रम जारी छ ।

केही महिनापछि पावरहाउसको काम सुरु गरिने र आगामी १६ महिनाभित्र सम्पूर्ण काम सम्पन्न गरी विद्युत् उत्पादनको तयारी भइरहेको दरमखोला हाइड्रो इनर्जी कम्पनीका अध्यक्ष तथा पूर्वसांसद निरज पुनले जानकारी दिए ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/१०/१५

ढुंगल गलटुीको समसुललले अधलकलंश जलवलदुतुतु आडुडुनल डुरलडवलत

सुथलनीड सरकलरले थड रलकसुव डलगदुै डतुर डठलडडछल ढुंगल, गलटुी, रीडल र डलडुीको समसुललकल कलरणले अधलकलंश नलरुडलणलधुीन जलवलदुतुतु आडुडुनलको नलरुडलण डुरलडवलत डुडुको छ ।

सुथलनीड तह र कतलडड वडल कलरुडललडले समेत संघले तुीकेको डनुदल थड दसुतुर डुडुडलडरडलतुर उतुखनन गनुन गनुनकल ललगल डतुर डठलडडछल आडुडुनलको नलरुडलण नै डुरलडवलत डुडुको हो । आडुडुनल नलरुडलणको कलड डुरलडवलत डुडुडुछल समसुलल समलधलनकल ललगल ऊरुगल, जलसुतुत तथल सुलँकलड डनुतुरलडड, संघुीड डलडुीलल तथल सलडलनुड डुरलशलसन डनुतुरलडडडल कलडनडतुरसडेत डुडुडलडुको सुवतनुतुर ऊरुगल उतुडलदकहसुको संसुथल (डुडुडलन) ले सुडडडर ऊरुगलडनुतुरी वरुषडलन डुनसुँग समसुलल समलधलनकल ललगल आग्रह गरेकल छनु । “सुथलनीड सरकलरले नलरुडलणलधुीन जलवलदुतुतु आडुडुनलले डुरडुडु गनुनै नलरुडलण सलडडुी उडडुडु गरे वलडत थड रलकसुव तलरुनै डतुर डठलडडछल अधलकलंश जलवलदुतुतु आडुडुनलको नलरुडलण डुरलडवलत डुडुको छ,” डुडुडलनकल अधुडकष शैलेनुदुर गुरलगलडुले डुने, “आडुडुनलको अनुडतलडतुर (ललडुसेनुस) ललँदल तथल सरकलरले तुीकेकल अनुड रलकसुवसडेत तलरुनै कलरणले नलरुडलण सलडडुी उडडुडुडल रोक नलगलडन डनुतुरीसुँग आग्रह गरलडुको डतलड ।” डनुतुरी डुनले डुने नुीतलगत समसुलल डुडुकोले रलषुतुरीड डुरलकृतलक सुतुत तथल वलत आडुडुगकल सलथै संघुीड डलडुीलल तथल सलडलनुड डुरलशलसन डनुतुरलडडसुँग छललडल गरेर दुगुडलडने डतलडकल थलड ।

डुडुडलनले डुने सुथलनीड नलरुडलण सलडडुी उतुखनन तथल डुरलशुधन डलनल नलरुडलण असडुडुडु डुडुको डतलडुँदुै ततुकलल समसुलल समलधलन गनुन आग्रह गरेकल छनु । उतुडलदन ललडुसेनुस ललँदलनै डुरलकृतलक सुतुत उडडुडु गरे वलडत १५ वरुषसडुडु उतुडलदलत डलकुरुललडल २ डुरतलशलत र डुरतलकललुवलट एक सडु रूडुैडलँ तथल १५ वरुषडुडु उतुडलदलत डलकुरुललडल १० डुरतलशलत र डुरतलकललुवलट एक हकलर दरले वलरुषलक रूडुडल रलकसुव तलरुनुकल सलथै सुथलनीड सरकलरले खरुच गनुनै गरी सुथलनीड सहडुडु कलरुडुडुडुडु ललगल एक सडु डेगलवलटडनुदल डुनलकल आडुडुनलकल ललगल ०.७५ डुरतलशलत र एक सडु डेगलवलटडलथलकल आडुडुनलको ललगल ०.५ डुरतलशलत तथल ३५ वरुषडुडु सुवतः सरकलरको हुने हुनलले सहकुरुण गनुनै डुडुडलनले डनुतुरलडडसुँग डलग गरेको छ । डुडुडलनकल डुरुवअधुडकष डल. सुवरुणदलस शुरेषुठ रलकसुव, सुथलनीड तहले खरुच गनुनै गरी थड सुथलनीड सहडुडु कलरुडुडुडुडु ललगल थड रलकसुव डुडुडलडने र ३५ वरुषडुडु सरकलरकै हुने हुनलले नलरुडलण सलडडुीडल कुटुँडुै कर लगलडने वुडुवसुथलललडु हटलडनुडुनै डलग आडुडुहसुको रहेको डतलडुँडुनु ।

श्रोत: अभियान, २०७५/१०/१५

रुख हटाउने अख्तियारी नपाउँदा हेटौँडा-दुहबी प्रसारण लाइन निर्माण रोकियो

वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग तथा रुख बिरुवा हटाउने अख्तियारी नपाउँदा रणनीतिक महत्वको हेटौँडा-ढल्केबर-दुहबी ४०० केभी डबल सर्किट प्रसारण लाइन आयोजनाको काम साढे दुई वर्षदेखि रोकिएको छ ।

डिभिजन वन कार्यालय सप्तरीले आयोजनाको महत्वलाई नबुझ्दा लामो समयदेखि उक्त प्रसारण लाइन निर्माणमा अवरोध भएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले बताएको छ । रुख कटानको स्वीकृति दिन आयोजनाले पटकपटक गरेको आग्रहको समेत सुनुवाइ नभएको प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बताए । सप्तरीमा पर्ने आयोजनाको टावर निर्माण रोकिएको छ । प्रसारण लाइनको निर्माण आगामी एक वर्षभित्रमा सम्पन्न हुन नसकेमा त्यसले चौतर्फी प्रभाव पार्ने उनको भनाइ छ ।

माथिल्लो तामाकोशी जलविद्युत् आयोजनाको विद्युत् पूर्वाञ्चललगायत क्षेत्रमा लैजानका लागि उक्त प्रसारण लाइन रणनीतिक रूपमा महत्वपूर्ण छ । कुल ४५६ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो तामाकोशीको विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा प्रवाह गर्न नसकी खेर फाल्नुपर्ने जोखिम बढेर गएको घिसिङ बताउँछन् । रुख कटानको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गर्दासमेत अनुमति प्राप्त नहुँदा प्राधिकरण समस्यामा छ । 'मुलुकको पूर्वदेखि पश्चिमसम्म धेरै जिल्ला पार गर्दै उच्च क्षमताका प्रसारण लाइनको निर्माण गर्नुपर्ने छ, हरेक वन कार्यालयले यसरी नै अवरोध गर्ने हो भने प्रसारण लाइनको निर्माण कसरी गर्न सकिन्छ । हामीले भन्दै आएको ऊर्जा क्षेत्रको विकास कसरी हुन्छ ?' उनले प्रश्न गरे ।

माथिल्लो तामाकोशीबाट आगामी कात्तिकदेखि विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । दोलखाको गोंगर-खिम्ती(रामेछाप)-ढल्केबर(धनुषा) २२० केभी प्रसारण लाइनमार्फत आउने विद्युत् ढल्केबर पूर्व र पश्चिममा विद्यमान १३२ केभी क्षमताको प्रसारण लाइनले नधान्ने प्राधिकरणले बताएको छ । हेटौँडा-ढल्केबर-दुहबी २८५ किलोमिटर प्रसारण लाइन आयोजनाले ७९२ टावरमध्ये सप्तरीमा मात्रै १४२ टावर रहन्छ । त्यसमध्ये ११७ टावरको जग हालिएको छ भने बाँकी २५ मध्ये १३ टावर वन क्षेत्रभित्र पर्नेछन् ।

विसं २०७३ भदौ १ गतेको मन्त्रपरिषद्को बैठकले उक्त प्रसारण लाइन आयोजनाको सप्तरीमा पर्ने टावर तथा २३ मिटर दायँबायाँ प्रसारण लाइनको मार्गमा पर्ने ३१ दशमलव ६७ हेक्टर वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न र त्यहाँ रहेका रुख बिरुवा हटाउन स्वीकृति दिएको थियो । आयोजना र वन विभागबीच २०७३ मङ्सिर १९ गते सम्झौतासमेत भइसकेको छ । निर्णय कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय सप्तरी पठाइएको थियो । सो कार्यालयले हालसम्म रुख कटानको स्वीकृति नदिएको आयोजना प्रमुख राधेशरण महतोले जानकारी दिए । मन्त्रपरिषद्बाट कुल ४ हजार ८४१ रुख हटाउने तथा भोगाधिकार उपलब्ध गराउन स्वीकृति गरिएको थियो । पुनः छपान टाँचा लगाउने प्रयोजनका लागि पुनः मुल्यांकन गर्दा ८९९ रुख भेटिएको र थप स्वीकृतिका लागि विभागमा पठाइएको भन्ने जानकारी आएको महतोले बताए । सो आयोजनामा नेपाल सरकार, प्राधिकरण र विश्व बैंकको नेपाल-भारत विद्युत् प्रसारण लाइन तथा व्यापार परियोजनाले लगानी गरेको छ । आयोजनाको निर्माण सन् २०२० अप्रिलमा सक्ने लक्ष्य छ । नेपालभित्रको प्रसारण लाइन सुदृढीकरण गर्न र नेपाल-भारतबीचको विद्युत् व्यापारलाई सहज बनाउन प्रसारण लाइनको निर्माण भइरहेको छ । डिभिजन वन कार्यालयले रुख कटानको प्रक्रिया जारी रहेको जनाएको छ । कार्यालय प्रमुख धीरेन्द्रप्रताप सिंहका अनुसार रुख कटानको स्वीकृतिसहित आवश्यक

प्रक्रियाका लागि वन विभागमा पठाइएको छ । यही माघ ११ गते विभागमा आवश्यक कागजात दर्ता भएको छ ।
रासस

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/१०/१५

हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी प्रसारण लाइन

डिभिजन वन कार्यालय सप्तरीले रूख काट्न नदिँदा राष्ट्रिय महत्त्वको हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी ४०० केभी डबल सर्किट प्रसारण लाइनको काम साढे दुई वर्षदेखि रोकिएको छ ।

वन कार्यालयका प्रमुख (डिएफओ) धीरेन्द्रप्रताप सिंहले रूख काट्न अस्वीकार गर्दा सप्तरीमा पर्ने आयोजनाको टावर निर्माण नै रोकिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बताए । ‘यो प्रसारण लाइनको निर्माण एक वर्षभित्रमा सकेनौं भने ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीको विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा प्रवाह

गर्न नसकी खेर फाल्नुपर्ने जोखिम छ,’ उनले भने । तामाकोसीबाट आगामी कातिकदेखि विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

१३ टावर सप्तरी वन क्षेत्रमा

हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी २८५ किलोमिटर प्रसारण लाइन आयोजनाको ७९२ वटा टावरमध्ये सप्तरीमा १४२ वटा पर्छ । त्यसमध्ये ११७ टावरको जग हालिएको छ । बाँकी २५ मध्ये १३ वटा वन क्षेत्रमा पर्छ । मन्त्रपरिषद्को १ भदौ ०७३ को बैठकले आयोजनाको सप्तरीमा पर्ने टावर तथा २३ मिटर दायाँ र २३ मिटर बायाँ प्रसारण लाइनको रुट (राइट अफ वे)का लागि ३१.६७ हेक्टर वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न र त्यहाँ रहेका रूखबिरुवा हटाउन स्वीकृति दिएको थियो । आयोजना र वन विभागबीच १९ मंसिर ०७३ मा सम्झौता भई कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय सप्तरीमा पत्र पठाइएको थियो । तर, कार्यालय प्रमुखले विभिन्न बहाना बनाउँदै ढिलाइ गरिदिएका कारण रूख कटानसम्बन्धी प्रक्रिया अघि बढ्न नसकेको आयोजनाप्रमुख राधेशरण महतोले बताए ।

‘मन्त्रपरिषद्बाट कुल ४ हजार ८ सय ४१ थान रूख हटाउन स्वीकृति दिएको थियो,’ उनले भने, ‘तर, अहिले २ वर्षपछि पुनः छपान टाँचा लगाउने प्रयोजनका लागि भेरिफिकेसन गर्दा ८९९ थान रूख संख्या बढ्यो भनी थप स्वीकृतिका लागि विभागमा फाइल पठाइएको छ, २०७४ पुससम्म डिएफओले केही गर्नु भएन, ११ माघमा बल्ल विभागमा फाइल दर्ता भएको छ ।

महतोका अनुसार, डिएफओले आफूलाई फुर्सद नभएको, वनको आफ्नो धेरै काम भएकोलगायतका कारण देखाउने गरेका छन् । आयोजनाको निर्माण अप्रिल २०२० मा सक्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

हाम्रो कारणले ढिलो भएको होइन : डिएफओ सिंह

हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी प्रसारण लाइन निर्माणमा मैले बाधा पुर्याउने कुरै रहँदैन । वन क्षेत्रमा आयोजनाको टावर पर्ने क्षेत्र १५ वटा सामुदायिक वन क्षेत्रभित्र पर्छ । ती सामुदायिक वनले कार्ययोजना बनाउन ढिलो गरेका हुन् । घरदैलो सर्भे, छलफल, साधारणसभाबाट पारितजस्ता प्रक्रिया पूरा गर्न सामुदायिक वनले समय लगाए । सामुदायिक वन समितिहरूले स्वीकृत गरिसकेपछि हामीले स्वीकृतिका लागि पठायौं । तर, काठको संख्या बढेको भन्दै पुनः परीक्षण गर्न हामीकहाँ फाइल फिर्ता आयो । हामीले अध्ययन गर्दा रूखको संख्या ठीकै पाएपछि हामीले फाइल पठाइसकेका छौं । हामीले पठाउँदा ढिलो हुन्छ भनेर आयोजनाका इन्जिनियर निर्मल झा आफैले फाइल लिएर जानुभएको हो ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/१०/१५

साढे दुई वर्षदेखि वनले रूख कटान रोकेको आरोप

हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी प्रसारण लाइन

मन्त्रिपरिषद्बाट स्वीकृत भए पनि रूख काट्न नपाउँदा हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी ४ सय केभी डबल सर्किट प्रसारण लाइन आयोजनाको काम दुई वर्षदेखि रोकिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले जनाएको छ । डिभिजन वन कार्यालय सप्तरीले रूख काट्न नदिएको प्राधिकरणको भनाइ छ । रूख कटानको स्वीकृति दिन आयोजनाले पटक-पटक गरेको ताकेतालाई डिभिजन वनले अस्वीकार गर्दा सप्तरीमा पर्ने आयोजनाको टावर निर्माण नै रोकिएको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रबन्ध निर्देशक कुलमान घिसिङले बताए ।

‘यो प्रसारण लाइनको निर्माण करिब एक वर्षभित्रमा नसकिए माथिल्लो तामाकोसीको विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा प्रवाह गर्न नसकी खेर फाल्नुपर्ने जोखिम छ,’ उनले भने, ‘रूख कटानको सम्पूर्ण प्रक्रिया पूरा गर्दासमेत काम रोकिएको छ ।’

माथिल्लो तामाकोसीबाट आगामी कात्तिकबाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । दोलखाको गोंगर-खिम्ती (रामेछाप)-ढल्केबर (धनुषा) २२० केभी प्रसारण लाइन मार्फत आउने विद्युत् ढल्केबर पूर्व र पश्चिममा हाल रहेको १३२ केभी प्रसारण लाइनको क्षमताले नधान्ने हुँदा माथिल्लो तामाकोसीको विद्युत्प्रवाह गर्न नसकिने घिसिङले जानकारी दिए ।

एक साताअघि प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेको चिलिमे-त्रिशूली २२० केभी प्रसारण लाइन आयोजनामा पनि डिभिजन वन कार्यालय रसुवाले अवरोध गरेको थियो । वन नरहेको क्षेत्रमा समेत डिभिजन वन कार्यालय रसुवाले टावरको जग खन्न रोक लगाएको प्राधिकरणले जनाएको छ । चिलिमे-त्रिशूलीबाट करिब १७० मेगावाट विद्युत् राष्ट्रिय प्रणालीमा जोड्ने प्राधिकरणको योजना छ ।

हेटौंडा-ढल्केबर-दुहबी २८५ किलोमिटर प्रसारण लाइन आयोजनाले ७९२ वटा टावरमध्ये सप्तरीमा १४२ वटा पर्छ । त्यसमध्ये ११७ टावरको जग हालिएको छ । बाँकी २५ मध्ये १३ वटा वन क्षेत्रभित्र पर्छ ।

मन्त्रिपरिषद्को १ भदौ २०७३ को आयोजनाको सप्तरीमा पर्ने टावर तथा २३ मिटर दायाँ र २३ मिटर बायाँ प्रसारण लाइनको रुट (राइट अफ वे) का लागि ३१.६७ हेक्टर वन क्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्न र त्यहा रहेका रूखबिरुवा हटाउन स्वीकृति दिएको थियो । आयोजना र वन विभागबीच १९ मंसिर २०७३ मा सम्झौता भई कार्यान्वयनका लागि तत्कालीन जिल्ला वन कार्यालय सप्तरी पठाइएको थियो । तर, डिभिजन वन कार्यालयले विभिन्न बहाना बनाउँदै ढिलाइ गरिदिएका कारण हालसम्म रूख कटानसम्बन्धी प्रक्रिया अगाडि बढ्न नसकेको आयोजना प्रमुख राधेशरण महतोले बताए ।

‘मन्त्रिपषिदबाट कुल ४८४१ थान रूख संख्या हटाउने तथा भोगाधिकार उपलब्ध गराउन स्वीकृति भएको थियो तर अहिले २ वर्षपछि पुनः छपान टाँचा लगाउने प्रयोजनका लागि भरिफिकेसन गर्दा ८९९ थान रूख संख्या बढ्यो भनी थप स्वीकृतिका लागि विभागमा फाइल पठाइएको छ,’ महतोले भने ।

‘विभागसँग सम्झौता १९ मंसिर २०७३ मा भएको थियो यसको कार्यान्वयनका लागि हामीले निरन्तर ताकेता गर्‍यो तर कार्यालय प्रमुखले विभिन्न बहाना बनाएर २०७४ पुसम्म केही गर्नुभएन, फाइल थन्काएर राख्नुभयो, अहिले फाइल विभागमा पुगेको छ, अझै कति समय लाग्ने हो, केही टुंगो छैन ।’ विभागमा फाइल ११ माघमा दर्ता भएको छ । अहिले बढ्यो भनिएको रूख संख्या आयोजनाको स्वीकृति प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनभन्दा रहेको संख्याभन्दा कम नै छ ।

तत्काल कटान सुरु नगर्ने हो भने छपान गरिएका रूखमा राखिएको नम्बर मेटिने हुँदा पुनः छपान गर्नुपर्ने हुन्छ । यसले गर्दा आयोजनाको काम झनै प्रभावित हुने प्राधिकरणले जनाएको छ ।

नेपाल सरकार, प्राधिकरणको लगानी र विश्व बैंकको नेपाल-भारत विद्युत् प्रसारण लाइन तथा व्यापार पयोजनाअन्तर्गतको सहूलियतपूर्ण निर्माण भइरहेको आयोजनाको निर्माण अप्रिल २०२० मा सक्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

नेपालभित्रको प्रसारण लाइन सुदृढीकरण गर्न र नेपाल-भारतबीचको विद्युत् व्यापारलाई सहज बनाउन प्रसारण लाइनको निर्माण भइरहेको हो ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/१०/१५

मध्यमोदी जलविद्युत् आयोजनाको काम ठप्प

माया अधिकारी

चौधरी गुपले पर्वतको मोदी गाउँपालिकामा निर्माण गरिरहेको मध्यमोदी जलविद्युत् आयोजना निर्माण ठप्प बनेको छ। स्थानीयको आन्दोलनका कारण शनिबारदेखि कामकाज बन्द भएको हो। आयोजना निर्माण गर्दा घरमा क्षति पुगेको भन्दै पुनर्निर्माणका लागि क्षतिपूर्ति रकम माग गर्दै मोदी गाउँपालिका-२ का बासिन्दाले अनिश्चितकालका लागि काम बन्द गरेका हुन्।

मोदी गाउँपालिका-२ मख, ठाना, कल्लेनी र ओखलेमा घरहरू भूकम्पलड्गैं भत्किन थालेपछि स्थानीय आन्दोलित भएका छन्। आयोजनाले पटक-पटक सम्झौता गर्ने तर पीडितको माग सम्बोधन नगरेका कारण निर्णायक लडाइँ लड्न थालेको संघर्ष समितिका संयोजक सुजन पोखरेलले जानकारी दिए। 'हामीलाई धेरै झुक्याउने काम भएको छ', उनले भने, 'माग पूरा नभएसम्म निर्माण सञ्चालन हुन सक्दैन।'

स्थानीयले आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माण क्रममा भएको बम विस्फोटका कारण घर भत्केको बताएका छन्। विस्फोटका कारण स्थानीय रामकुमारी पोखरेल, मेघराज ढुंगाना, शेरबहादुर खत्री, खमबहादुर खत्री, मीनकुमारी खत्री, माया खत्री, सावित्री पोखरेल र रामबहादुर खत्रीको घरमा क्षति पुगेको उनीहरूको भनाइ छ। आयोजनाका कारण ४९ घरमा असर परेको र एउटा घर पूर्णरूपमा भत्किएको स्थानीय बताउँछन्। आयोजनाले नयाँ र सुरक्षित घर बनाइदिनुपर्ने अडानमा स्थानीय बसेका छन्।

आयोजनाले भने भूकम्प र पराकम्पका कारण कमजोर घर अहिले क्षति भएका कारण मागअनुसार क्षतिपूर्ति दिन नसक्ने दाबी गर्दै आएको छ। भूगर्भविद्हरूले घर भत्कनुमा मुख्य कारण भूकम्प र पराकम्प भएको र आयोजनाका कारण केही घरमा असर परेको प्रतिवेदन दिएकाले सोहीअनुसार कार्यान्वयन गर्न तयार रहेको बताएको छ।

मध्यमोदी जलविद्युत् आयोजनाका प्रमुख निरञ्जन राउतले भूगर्भविद्को टोलीले दिएको सुझाव कार्यान्वयन गर्न पूर्णरूपमा तयार रहेको तर आयोजनाका कारण क्षति नभएका घरको क्षतिपूर्ति दिन नसक्ने बताए।

भूगर्भविद्ले हालै स्थलगत अनुगमन गरी १२ घरमा बढी क्षति भएको, ९ घरमा सामान्य क्षति भएको तथा सामान्य प्रभावित हुन सक्ने ७ घर मात्रै देखाएको राउतले बताए।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७५/१०/१५

अरुण तेस्रोमा छ हजार रुख काटिए

निर्माणाधिन बहुप्रतिक्षित अरुण तेस्रो जलविद्युत् परियोजना निर्माणका लागि संखुवासभामा छ हजार रुख काटिएका छन्। मकालु गाउँपालिका-५ फ्याक्सिन्डामा ड्याम साइड र चिचिला गाउँपालिकाको पुखुवा पावर हाउस निर्माणस्थलका रुख काटिएको जिल्ला वन कार्यालय संखुवासभाका सहायक वन अधिकृत हेमन्त पराजुलीले जानकारी दिए।

आयोजना सञ्चालन गर्न विकास सम्झौता (पिडिए) अनुसार रुख कटान भए पनि विरुवा अर्को ठाउँमा रोप्नु पर्ने चिचिला गाउँपालिका अध्यक्ष पासाङ् नुर्वु शेर्पाले बताए। वन ऐनअनुसार विद्युत् प्रसारण लाइन निर्माण गर्न राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रमा एक रुख बराबर २५ विरुवा र अन्य वन क्षेत्रमा एक रुख बराबर दुई विरुवा लगाउनु पर्ने हुन्छ। काटिएका रुख व्यवस्थापन गर्न सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिलाई आयोजनाले रकम उपलब्ध गराएको छ। तर रकमको सही सदुपयोग भए नभएको बारे सम्बन्धीत उपभोक्ता समितिसँग लिखित जवाफ माग गरिएको अध्यक्ष शेर्पाले जानकारी दिए। आयोजना निर्माणस्थलको एक सय २३ हेक्टर जमिनमा रहेका छ हजार रुख काटिएको अरुण तेस्रो निर्माणको जिम्मा पाएको भारतको सतलज कम्पनीले जानकारी दिएको छ।

आयोजनाको ट्रान्समिसन लाइनका लागि सामुदायिक वनक्षेत्र र निजी वनको रुख काट्न सतलजले नेपाल सरकारसँग स्विकृत लिएको जनाएको छ। आयोजनास्थल ड्याम साइड र पावर हाउसमा लगिने ३३ केभी प्रसारण लाइनका लागि अझै नौ सय ९४ रुख काट्न बाँकी रहेको आयोजनाले जनाएको छ।

अरुण-३ र कोसी करिडोरलाई रुख काट्न दिने सरकारबाटै निर्णय भएको सहायक वन अधिकृत पराजुलीले जानकारी दिए। 'अरुण-३ को सात जिल्ला हुँदै लैजाने ट्रान्समिसन लाइन विस्तारका लागि ९० हेक्टर जमिनको रुख काट्न दिने सरकारी निर्णय हुन बाँकी छ', उनले भने। अरुण तेस्रो जलविद्युत् र कोसी करिडोर प्रसारण लाइन निर्माण गर्न संखुवासभाका १८ वटा सामुदायिक वनमा अझै रुख काट्नु पर्ने अवस्था रहेको छ।

प्रसारण लाइन विस्तार गर्न करिव दुई किलोमिटर लम्बाई र ४६ मिटर चौडाई क्षेत्रका रुख काट्ने सम्झौता छ। अरुण तेस्रो जलविद्युत् परियोजनाले मकालु राष्ट्रिय निकुञ्ज क्षेत्रको ४४ हेक्टर वन प्रयोग गरेको छ। प्रसारण लाइन विस्तार गर्न संखुवासभाका मात्र १४ हजारभन्दा बढी रुख काट्नु पर्ने भएका छन्। चिलाउने, सखुवा, उत्तिस, पात्ले, मलातो, वेपारीजस्ता रुख कटानमा परेका छन्। काटिएका रुखसम्बन्धीत सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका उपभोक्ताले प्रयोग गर्न पाउने व्यवस्था रहेको सहायक वन अधिकृत पराजुलीले जानकारी दिए।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१५/१०/१४

फागुनबाट पिखुवा खोलाको विद्युत राष्ट्रिय प्रणालीमा जोडिँदै

५ मेगावाटको पिखुला खोला जलविद्युत आयोजनाको विद्युत आगामी फागुनबाट राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा जोडिने भएको छ । भोजपुरमा निर्माणाधीन आयोजनाको विद्युत प्रणालीमा थपिन लागेको हो । ad अहिले आयोजनाको ९८ प्रतिशत निर्माण पूरा भएको प्रवर्द्धक इष्टर्न हाइड्रो पावर कम्पनीका कार्यकारी निर्देशक धनबहादुर श्रेष्ठले बताए । उनका अनुसार आयोजनाको बाँध र पाइप लाइनको काम पूरा भएको छ । विद्युतगृहमा उपकरण जडानको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । उपकरण जडानको काम माघ अन्तिम साताभित्र सम्पन्न हुने पनि उनले बताए । ad फागुन पहिलो साताबाट उपकरणको जाँच गरेर दोस्रो साताबाट परीक्षण उत्पादन सुरु गरिने कम्पनीले जनाएको छ । आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत नेपाल विद्युत प्राधिकरणको पानीट्याङ्की सबस्टेसनमा लगेर जोडिनेछ । सबस्टेसनसम्म आवश्यक ४ किलोमिटर लामो प्रसारण लाइन कम्पनी आफैले निर्माण गरेको छ । २०७३ पुसबाट निर्माण सुरु भएको आयोजना २ वर्षमा पूरा हुन लागेको हो । आयोजना पूरा गर्न १ अर्ब २० करोड रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ । आयोजनामा एनएबी बैंकको अगुवाईमा ६ बैंकको ऋण लगानी छ । बैंकले ६० प्रतिशत ऋण लगानी गरेका छन् । ४० प्रतिशत स्वपुँजी लगानी छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१५/१०/१५

जलविद्युत प्रवर्द्धक र बैंकहरूबीच बढ्दो अपारदर्शी खेल

कृष्णप्रसाद भण्डारी

यी निजी क्षेत्रले निर्माण गरिरहेका जलविद्युत आयोजनामा देखिएका प्रक्रियागत जटिलता, असमझदारी र पारदर्शितामाथि प्रश्न उठेका केही उदाहरण हुन् । पछिल्लो समय निजी क्षेत्र जलविद्युत विकासमा जसरी हाम फालेको छ, त्यसरी नै पारदर्शिता र आर्थिक अनियमितताका समस्या देखिने गरेका छन् । ad सरकार वा स्थानीय निकायले निर्माण गरिदिएको पहुँचमार्गको लागत आयोजनामा 'लोड' गर्ने, आयोजना महँगो बनाउने जस्ता घटना बढ्न थालेका छन् । आयोजना प्रवर्द्धकले आफू, स्वपुँजी लगानीकर्ता वा एकाघरका व्यक्तिलाई ठेक्का दिने र स्वार्थ बाझिने घटना पनि पर्याप्त उठ्ने गरेका छन् । कतिपय अवस्थामा ऋण लगानी सम्झौता हुँदा बैंक र प्रवर्द्धकबीच एक खालको समझदारी हुने गरेको छ । बीचमा आफूअनुकूलका विषयवस्तुको व्याख्या गर्ने तथा बैंक र प्रवर्द्धकबीच स्वार्थको हिसाबकिताब नमिल्दा आयोजना प्रभावित हुने गरेको छ । दुगड गुपले निर्माण अघि बढाएको लिखु-१ मा एकाघरको व्यक्तिलाई सिभिल ठेक्का दिने प्रक्रिया सुरु गरेपछि एचआइडिसिएलले आपत्ति जनायो । उसले निरन्तर यसो नगर्न आयोजनालाई सुझाव र दबाव पनि दियो । तर, उसले मानेन । यही कारण ८० करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको एचआइडिसिएल बाहिरिएको स्रोतले जानकारी दियो । उक्त आयोजनामा प्राइम कमर्सियल बैंकको अगुवाईमा एनआइसी एसिया, कृषि विकास, एनसिसी र जनता बैंकले २०७३ पुस ४ गते ऋण लगानी गर्ने सम्झौता गरेका थिए । आयोजनामा एचआइडिसिएल बाहेक अन्य बैंकले भने लगानी झिकेका छैनन् । यसैगरी, सुपर दोर्दीमा पनि लिखुके समस्या दोहोरिएको नबिल बैंकका एक कर्मचारीले बताए । ती कर्मचारीका अनुसार प्रवर्द्धकले स्वपुँजी लगानीकर्तालाई नै इलेक्ट्रो मेकानिकलतर्फको ठेक्का दिने तयारी गरेको थियो । यसमा ऋण लगानीको अगुवाई गरेको नबिलसहित ८ वित्तीय संस्थाले आपत्ति जनाएका थिए । प्रवर्द्धकले गल्ती सच्याउन नमानेपछि लगानीबाट हात झिक्नुपरेको बैंक स्रोतको भनाइ छ । बैंकहरूले किन लगानी झिक्ने निर्णय गरे भन्नेबारे आयोजना प्रवर्द्धक पिपुल्स हाइड्रो पावर कम्पनीका प्रबन्ध सञ्चालक केशवबहादुर रायमाझीसँग जिज्ञासा राख्दा उनले भने, 'ऋण निकासी गर्ने समयमा बैंकसँग कुरा मिलेन र उहाँहरू बाहिरिनुभयो ।' बैंकले आरोप लगाएजस्तो एकाघरको व्यक्ति वा लगानीकर्तालाई नै ठेक्का दिने काम नभएको उनले प्रस्ट्याए । 'प्राविधिक प्रस्ताव पास भएपछि प्रक्रिया अघि बढाइएको हो र गुणस्तरमा कुनै कमी गरिएको छैन,' उनले मंगलबार ऊर्जा खबरसँग भने, 'आयोजनाको लागत बढ्छ भनेर हामीले स्वपुँजीबाटै काम गर्दै आर्यौं । तर, ऋण निकासीको समयमा बैंकहरूले फरक मत राखे ।' जनताको लगानीमा आयोजना निर्माण भइरहेकाले यसमा गुणस्तर घटाउने, आर्थिक अनियमितता वा अपारदर्शिका कुनै काम नभएको पनि रायमाझीले दाबी गरे । 'यो निजी क्षेत्रले निर्माण गरेमध्ये नमुना आयोजना बनाउन लागेका छौं,' उनले थपे, 'लागत बढाएर जनतालाई ढाट्ने वा भविष्यमा प्राप्त हुने प्रतिफलमा असर पर्ने काम भएको छैन ।' अहिले सानिमा बैंकको अगुवाईमा एनआइसी एसिया, सिद्धार्थ, कुमारी, नेपाल बंगलादेश र माछापुच्छ्रे बैंकले लगानी गर्ने प्रक्रिया अघि बढेको उनले जानकारी दिए । बैंक र प्रवर्द्धकबीच स्वार्थको खेल बैंकको आरोप र प्रवर्द्धकको एक खालको पुस्त्याई रहे पनि निजी क्षेत्रमा आर्थिक पारदर्शिताका घटना पर्याप्त उठ्ने गरेका छन् । सक्षम, योग्य र पारदर्शितामा सम्झौता नगर्ने प्रवर्द्धकले आयोजना निर्माण गरिरहेका छन् । तर, आर्थिक अनियमिततामा रमाउने समूह पनि उतिकै छ । यस्ता घटनाले निजी क्षेत्रको प्रतिष्ठा, मेहेनत र प्रतिबद्धतामा प्रश्न उठाएको यस क्षेत्रका विश्लेषकहरूको भनाइ छ । हुन त जलविद्युत

उत्पादनमा सरकार आफैं जिम्मेवार हुन सकेको छैन । सरकार वा नेपाल विद्युत प्राधिकरणले निर्माण गरिरहेका आयोजनामा चरम आर्थिक अनियमितता छ । आयोजनाको लागत आकासिएका धेरै उदाहरण छन् । अहिले निजी क्षेत्रले सरकारकै गलत कदम पछ्याइरहेको देखिन्छ । उता बैंकहरू पनि कम बदमास छैनन् । उनीहरूले ऋण लगानीको प्रक्रिया सुरु हुँदादेखि नै प्रवर्द्धकसँग एक प्रकारको कमिसनमा मोलमोलाई (बार्गेनिङ) गरेका हुन्छन् । लगानीको निश्चित प्रतिशत कमिसन दिने टेबुलमुनिको सम्झौतापछि मात्र उनीहरू लगानी गर्न सहमत हुने गरेका धेरै उदाहरण भेटिन्छन् । अल्पकालीन बजारमा लगानी गरेर छिटो नाफा आर्जन गर्ने संस्कारमा विकास भएको बैंकिङ क्षेत्र यसै पनि जलविद्युत तथा पूर्वाधारमा लगानी गर्न उत्साहित छैन । जलविद्युतबाट प्रतिफल पाउन लामो समय कुर्नुपर्ने हुँदा वित्तीय क्षेत्र सधैं सजिलो र चटपटे लगानीमा केन्द्रित हुँदै आएको विगतको अभ्यास छ । पछिल्ला वर्षमा नेपाल राष्ट्र बैंकको बाध्यकारी नियमका कारणमात्र बैंकहरूले जलविद्युतमा लगानी बढाउन थालेका हुन् । विलासिताको साधन गाडी किन्दा ४ प्रतिशत ब्याजमा ऋण उपलब्ध गराउने बैंकले जलविद्युत तथा पूर्वाधारमा १२ देखि १४ प्रतिशतसम्मको ब्याज असुल्छन् । उता लगानीपूर्व नै निश्चित कमिसन दिनुपर्ने सर्त तेरुयाउँछन् । यिनै गतिविधिमा खेल्दै लागत बढाएर व्यक्तिगत स्वार्थ पूरा गर्न प्रवर्द्धक पनि पछि परेका छैनन् । दोर्दी कोरिडोरमा निर्माणाधीन एक आयोजनामा केही वर्षअघि लगानी सम्झौता गरेको नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत ज्योतिप्रकाश पाण्डेले छुट्टै कमिसन मागेको विषय सार्वजनिक नै भएको थियो । यस्ता कतिपय घटनामा आयोजनाका अगुवा वा मुख्य लगानीकर्ता र बैंकका टाउकाको मिलेमतो हुने गरेको छ । निजी क्षेत्र र जिम्मेवारी जलविद्युत विकासको १ सय ७ वर्षको इतिहासमा सरकारले ४ सय ९५ मेगावाटमात्र विद्युत उत्पादन गरेको छ । जबकि निजी क्षेत्रलाई लगानी खुला गरेको करिब २६ वर्षमा ५ सय २१ मेगावाट उत्पादन भएको छ । यो विषय नजरान्दाज गर्न मिल्दैन । निजी क्षेत्रलाई हौसला, प्रोत्साहन र लगानीमैत्री वातावरण बनाइदिनु सरकारको दायित्व हो । तर, निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षित गर्नुपर्छ भन्दै उसका गलत गतिविधिमा आँखा चिम्लिनुपर्छ भन्ने होइन । नेपाल स्टक एक्सचेन्जमा आजसम्म २५ वटा जलविद्युत कम्पनी सूचीकृत छन् । २-४ कम्पनीबाहेक अधिकांशको सेयरको मूल्य साधारण सेयरबराबर छ । अर्थात् अधिकांशको सेयरमूल्य सय रुपैयाँ हाराहारी छ । कतिपयको त त्योभन्दा पनि तल छ । यस्ता कम्पनीबाट सर्वसाधारण वा सेयरधनीले कहिले प्रतिफल पाउलान् ? यसो हुनुको पहिलो कारण जलविद्युतको लागत महँगो हुनु हो । प्रवर्द्धक जिम्मेवार र उत्तरदायी बन्न नसक्नु हो । यही कारण जलविद्युत कम्पनीले आयोजना प्रभावित तथा स्थानीयका लागि निष्कासन गर्ने सेयरमा आकर्षण घट्टै गएको छ । सुरुमा अनुमान गरिएको आयोजनाको लागत निर्माण पूरा हुँदासम्म नाघिसकेको हुन्छ । ५/७ वर्षअघि प्रतिमेगावाट १५ करोड रुपैयाँ अनुमान गरिएको जलविद्युत लागत अहिले प्रतिमेगावाट १८ देखि २० करोड रुपैयाँ पुगिसकेको छ । खराब वित्तीय अवस्था र सुशासन नभएका आयोजनाको लागत त प्रतिमेगावाट २५ करोड रुपैयाँसम्म पुगेको यस क्षेत्रका विश्लेषकहरूको अनुमान छ । आयोजनामा लगानी गर्ने अगुवाले निर्माण पूरा नहुँदै यो वा त्यो नाममा आफ्नो लगानी पोको पारिसकेका हुन्छन् । अनेक बहानामा आयोजनाको लागत बढाउँछन् । यसमा चर्को बैंक ब्याज, महँगो निर्माण सामग्री र अमेरिकी डलरको उतारचढावले आयोजना झनै महँगो हुन्छ । यसको सोझो असर सामान्य लगानीकर्तामा पर्छ । यिनै कारणले आज जलविद्युत कम्पनीको सेयर मूल्य माथि उठ्न सकेको छैन । बैंकको ब्याज प्रवर्द्धकको हातमा हुँदैन । योसँगै निर्माण सामग्रीको मूल्य र विदेशी मुद्राको चलायमान पनि प्रवर्द्धकले नियन्त्रण गर्न सक्दैनन् । तर, व्यवस्थापकीय आचरणमा सुधार, सुशासन र जनताप्रति जिम्मेवारीबोध हुने हो भने हवातै बढ्ने आयोजनाको लागत केही हदसम्म नियन्त्रण गर्न सकिने प्रवर्द्धकहरू नै बताउँछन् । साथै, प्रवर्द्धकसँग बैंकको नाजायज लेनदेन वा प्रवर्द्धकको बैंकसँग मिलेमतो जस्ता क्रियाकलापमा

कमी आउनुपर्छ । यसो हुँदा जुन गतिमा आयोजनाको लागत बढ्ने अनुमान हुन्छ । त्यो नियन्त्रण हुन सक्छ ।
तोकिएको समयमै बैंकको ब्याज तिर्न सम्भव हुन्छ । र, समयभित्रै आफ्ना लगानीकर्ता तथा सर्वसाधारणलाई
उचित प्रतिफल दिन सकिन्छ । यसले खराब मानिएका प्रवर्द्धक वा लगानीकर्ताको धमिलिएको छवी सुधार्न मद्दत
गर्छ । निजी क्षेत्र आफ्ना लगानीकर्ता र जनताप्रति जिम्मेवार बन्दै गएको बोध पनि हुन्छ ।

श्रोत: क्यापिटल नेपाल, २०७५/१०/१५

४० मेगावाटको खानीखोला १ आयोजनाबाट चैतदेखि बिजुली उत्पादन हुने,

प्रतिमेगावाट लागत १६ करोड

निजी क्षेत्रबाट प्रवर्द्धित ४० मेगावाट क्षमताको खानीखोला १ जलविद्युत् आयोजनाबाट आउँदो चैतदेखि बिजुली उत्पादन हुने भएको छ । आयोजनाको काम चैतमा सक्ने लक्ष्य लिएको प्रवर्द्धक ग्रिनलाइफ इनर्जी लिमिटेडले जनाएको छ ।

विद्युत् प्राधिकरणसँग आउँदो चैतसम्म बिजुली उत्पादन गर्ने गरी विद्युत् खरिदबिक्री सम्झौता भएको कम्पनीले जानकारी दिएको छ । बिजुली उत्पादन सुरु भएपछि यस वर्ष आम्दानी हुने कम्पनीले जानकारी दिएको छ । यस वर्ष बिजुली उत्पादनबाट मात्रै २७ करोड ५५ लाख रुपैयाँ आम्दानी हुने कम्पनीको प्रक्षेपण छ ।

यस्तै आगामी वर्ष ६४ करोड ९४ लाख र आर्थिक वर्ष ०७७-०७८ मा आम्दानी बढेर ८५ करोड २१ लाख पुग्ने अनुमान ग्रिनलाइफको छ । यो वर्ष नै कम्पनीले १ करोड रुपैयाँ खुदनाफा गर्ने अनुमान गरेको छ । आगामी वर्ष ३ करोड ८२ लाख र ३ वर्षमा बढेर १२ करोड ८० लाख पुग्ने प्रक्षेपण ग्रिनलाइफको छ ।

आयोजना बनाउन ६ अर्ब ३९ करोड ३८ लाख रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान गरिएको छ । आयोजनाको प्रतिमेगावाट लागत १५ करोड ९८ लाख रुपैयाँ हुने छ । आयोजनाबाट ७ वर्ष ४ महिनामा लगानी फिर्ता हुने छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले चालू आर्थिक वर्षभित्र सम्पन्न हुने आयोजनाको सूचीमा राखेको छ ।

२०६७ देखि आयोजनाको काम सुरु भएकोमा हालसम्म जारी रहेको कम्पनीले जनाएको छ । विदेशी विनिमय दरमा भएको परिवर्तनले इलेक्ट्रोमेकानिकल र पेनस्टक पाइप खरिदमा १० करोड रुपैयाँसम्म जोखिम बढ्ने कम्पनीले साधारण सेयर (आईपीओ) निष्कासन प्रयोजनका लागि सार्वजनिक गरेको आह्वानपत्रमा उल्लेख गरेको छ ।

आयोजना ढिलाइ हुने सम्भावना र मूल्यवृद्धिको जोखिम नरहेको कम्पनीले स्पष्ट पारेको छ ।

आयोजना दोलखा जिल्लाको गौरिशङ्कर गाउँपालिका भएर बग्ने खानीखोलामा हनापु र नाप्केखोलाको पानी मिसाई बिजुली उत्पादन हुने छ । ग्रिनलाइफले माघ २२ गतेदेखि आयोजना प्रभावित क्षेत्र दोलखाका स्थानीयबासिन्दालाई १० प्रतिशत अर्थात् १८ करोड रुपैयाँ बराबरको १८ लाख किता आईपीओ निष्कासन गर्न लागेको हो । यसपछि फेरि १० प्रतिशत अर्थात् १८ करोड रुपैयाँको आईपीओ सर्वसाधारणलाई निष्कासन गर्ने छ । आईपीओ निष्कासनपछि कम्पनीको चुक्तापुँजी बढेर १ अर्ब ८० करोड रुपैयाँ पुग्ने छ ।

चालू आर्थिक वर्षमा सार्वजनिक निजी साझेदारीमा साना तथा ठूला १८ आयोजना सम्पन्न भई प्रणालीमा २३६ मेगावाट बिजुली थप हुने भएको छ । सार्वजनिक क्षेत्रअन्तर्गत विद्युत् प्राधिकरणले बनाइरहेको १४ मेगावाटको कुलेखानी तेस्रो र बाँकी निजी क्षेत्रबाट १७ आयोजना सम्पन्न भई २२२ मेगावाट बिजुली थप हुने भएको हो ।

श्रोत: अभियान, २०७५/१०/१५

स्थानीयवासीको अवरोधले मध्यमोदी जलविद्युत आयोजनाको काम बन्द

चौधरी ग्रुपले पर्वतको मोदी गाउँपालिकामा निर्माण गरिरहेको १४.५ मेघावाटको मध्यमोदी जलविद्युत आयोजनाको कार्य स्थानीयवासीले शनिवारदेखि बन्द गराएका छन् ।

आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माण गर्दा घरमा क्षति पुगेकोले पुनःनिर्माणका लागि क्षतिपूर्ति रकम नदिएको भन्दै मोदी गाउँपालिका-२ का बासिन्दाले अनिश्चितकालका लागि कामकाज बन्द गराएका हुन् ।

मोदी गाँपालिका-२ मख, ठाना, कल्लेनी र ओखलेमा रहेका घर भूकम्पले झै भत्किन थालेपछि स्थानीयवासी आन्दोलित भइरहेका छन् । आयोजनाले पटकपटक सम्झौता गर्ने तर पीडितको मागको सम्बोधन नगरेका कारण प्रितिरोधमा उत्रनु परेको सङ्घर्ष समितिका संयोजक सुजन पोखरेलले बताए । ‘हामीलाई धेरै झुक्याउने काम भएको छ’, उनले भने, ‘माग पूरा नभएसम्म निर्माण कार्य सञ्चालन हुन सक्दैन ।’

आयोजनाको सुरुङ्ग निर्माणका क्रममा भएको बम विष्फोटका कारण घर भत्केको स्थानीयवासीले बताए ।

विष्फोटनका कारण स्थानीय रामकुमारी पोखरेल, मेघराज ढुङ्गाना, शेरबहादुर खत्री, खमबहादुर खत्री, मीनकुमारी खत्री, माया खत्री, सावित्री पोखरेल, रामबहादुर खत्रीको घरमा क्षति पुगेको उनीहरूको भनाइ थियो । आयोजनाका कारण ४९ घरमा असर परेको र एक घर पूर्णरूपमा भत्किसकेकाले आयोजनाले नयाँ र सुरक्षित घर बनाइदिनुपर्ने अडानमा स्थानीयवासी छन् ।

आयोजनाले भने भूकम्प र परकम्पका कारण कमजोर घर अहिले क्षति भएका कारण मागअनुसार क्षतिपूर्ति दिन नसक्ने जिकिर गर्दै आएको छ । भूगर्भविद्वले घर भत्कनुको मुख्य कारण विगतको भूकम्प र त्यसपछिको परकम्प भएको र आयोजनाका कारण केही घरमा मात्र असर परेको प्रतिवेदन दिएका कारण सोहीअनुसार कार्यान्वयन गर्न आफूहरू तयार रहेको आयोजनाका प्रमुख निरञ्जन राउतले बताए ।

भूगर्भविद्वले १२ घरमा बढी क्षति भएको, नौ घरमा सामान्य क्षति भएको तथा सामान्य प्रभावित हुन सक्ने सात घर मात्रै देखाएको उनले जानकारी दिए ।

क्षतिपूर्ति दिने विषयमा पटकपटक आन्दोलन भएपछि भूगर्भविद्वलाई बोलाउने उनीहरूले दिएको प्रतिवेदनलाई कार्यान्वयन गर्ने सहमति यसअघि भएको थियो । रासस

श्रोत: कारोबार, २०७५/१०/१६

मध्यमोदी आयोजनाको काम पुनःसञ्चालन

पाँच दिनदेखि ठप्प बनेको मध्यमोदी जलविद्युत् आयोजनाको निर्माणकार्य पुनःसञ्चालन भएको छ । चौधरी ग्रुपले मोदी गाउँपालिकामा निर्माण गरिरहेको १४.५ मेगावाट क्षमताको सो आयोजनाको काम स्थानीयवासीको आन्दोलनका कारण रोकिएको थियो । स्थानीयवासीका माग पूरा गर्न आयोजना पक्ष सहमत भएपछि निर्माण पुनः थालिएको हो । आयोजनाको सुरुङ निर्माण गर्दा स्थानीयवासीको घरमा क्षति पुगेको भन्दै उनीहरूले क्षतिपूर्तिको माग गरी आन्दोलन थालेका थिए ।

मोदी गाँपालिका-२ मख, ठाना, कल्लेनी र ओखलेमा घरमा क्षति पुगेपछि स्थानीयवासी आक्रोसित भएका छन् । भूगर्भविद्ले दिएको प्रतिवेदनका आधारमा मोदी गाउँपालिका र आयोजना पक्षले संयुक्त प्राविधिक टोली खटाउने, प्राविधिक टोलीले घरको मूल्याङ्कन गरी पुनःनिर्माण वा प्रवलीकरण गर्दा लाग्ने लागत योजना तयार गर्ने र सोही आधारमा आयोजनाले घरधनीलाई रकम उपलब्ध गराउने सहमति भएको प्रमुख जिल्ला अधिकारी गुरुदत्त ढकालले जानकारी दिए ।

क्षति पुगेका तीन घरको पुनःनिर्माणको काम स्वयंले गर्ने र आवश्यक रकम आयोजनाले दिने सहमति जुटेको छ । भूगर्भविद्ले घर भत्कनुमा मुख्य कारण भूकम्प र पराकम्प भएको तथा आयोजनाका कारण केही घरमा असर परेको प्रतिवेदन दिएकाले सोहीअनुसार कार्यान्वयन गर्न तयार रहेको आयोजना प्रमुख निरञ्जन राउत बताउनुहुन्छ । भूगर्भविद्ले १२ घरमा बढी क्षति, नौ घरमा सामान्य क्षति तथा सात घर प्रभावित हुनसक्ने प्रतिवेदन न बुझाएको छ ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०७५/१०/१६

कुलेखानी जलाशयमा १५२४.८७ मिटर पानी

कुलेखानी जलविद्युत आयोजनाको जलाशयमा पानीको सतह १५२४.८७ मिटर भएको छ । यो वर्ष १५२५.६२ मिटर पुगेको जलाशयको पानीको सतह ०.७५ मिटर घटेको हो । अहिले साँझमा दैनिक ३ घन्टा सञ्चालन हुने ३ देखि ४ सेन्टिमिटर पानी खपत हुने गरेको कुलेखानी-१ जलविद्युत केन्द्र प्रमुख रामकुमार यादवले बताए । उनका अनुसार यो वर्ष वर्षा याममा कुलेखानी नियमित सञ्चालन हुँदा पनि पानीको सतह धेरै घटेको छैन । माघ महिनामासमेत जलाशयमा पानी जम्मा भइरहेकाले सतह नघटेको उनले बताए । 'अहिले दैनिक ३ घन्टाभन्दा बढी समय कुलेखानी चलाउनु परेको छैन,' उनले ऊर्जा खबरसँग भने, 'फागुनदेखि वैशाख दोस्रो सातासम्म पानीको खपत क्रमशः बढ्छ ।' अहिले जलाशयको पानी धेरै नघटेकाले वैशाखसम्मको माग कुलेखानीले धान्ने यादवले दाबी गरे । जलाशयको अधिकतम क्षमता १ हजार ५ सय ३० मिटर हो । ६० मेगावाटको कुलेखानी-१ र ३२ मेगावाटको कुलेखानी-२ हरेक वर्ष कात्तिकदेखि मात्र सञ्चालन गरिन्छ । देशको विद्युत माग र आपूर्तिको सन्तुलन मिलाउने कुलेखानी एकमात्र जलाशय आयोजना हो ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/१०/१६

‘ऊर्जामा बजेटको पहाड, निजी क्षेत्रका जलविद्युत उत्पादक उपेक्षित’

सरकारले मंगलबार आर्थिक वर्ष २०७५/७६ का लागि १३ खर्ब १५ अर्ब १६ करोड १७ लाख रुपैयाँको बजेट ल्यायो । ऊर्जा, जलविद्युत तथा पूर्वाधार विकासमा पर्याप्त बजेट राखिएको छ । ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयमा झन्डै १ खर्ब ७ अर्ब रुपैयाँ विनियोजन गरिएको छ । ऊर्जा विकासमा मात्र ८३ अर्ब ८९ करोड रुपैयाँ छ । तर, विद्युत विकासमा निजी क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्न सरकारले जम्मा १४ लाख रुपैयाँ छुट्ट्याएको छ । अर्थात् उच्च प्राथमिकताका साथ अंकमा बजेट बढनुलाई निजी क्षेत्रले सकारात्मक टिप्पणी गरेका छन् । तर, सरकारको एउटा पाटोको रूपमा सहयोगी बनेको निजी क्षेत्रलाई विद्युत विकासमा प्रोत्साहन नगरिएको गुनासो छ । १० वर्षमा १५ हजार मेगावाट वा ऊर्जा दशक घोषणा कार्यान्वयनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको निजी क्षेत्रलाई उपेक्षा गरिएको पनि टिप्पणी छ । यही सन्दर्भमा ऊर्जा खबरले केही उत्पादकको मत समेट्ने प्रयास गरेको छ । ऊर्जामा निजी क्षेत्रलाई उपेक्षा गरियो अर्थात् शैलेन्द्र गुरागाईं, अध्यक्ष, स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था (इपान) राजनीतिक दलका चुनावी घोषणापत्र र राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले प्रस्तुत गरेको नीति तथा कार्यक्रम क्रान्तिकारी थियो । तर, आर्थिक वर्ष २०७५/७६ को बजेट तथा अघि सारिएका कार्यक्रमबीच तालमेल नमिलेको देखिन्छ । प्रत्येक प्रदेशमा एउटा मेगा ‘प्रोजेक्ट’ निर्माण गर्ने योजना सकारात्मक हो । तर, नीतिबिनाको योजना घोषणा जस्तो मात्रै भएको छ । मेगा आयोजना निर्माण गर्न कस्तो नीति हुने र कसरी पुँजी निर्माण गर्ने भन्ने आधार छैन । निजी क्षेत्रको हकमा प्रसारण लाइन निर्माण गर्न दिने विषय समेटिएको छ । करिब ८४ अर्ब रुपैयाँको बजेट ऊर्जा क्षेत्रको विकासका लागि विनियोजन गरिएको छ । तर, यसको कार्यान्वयन चुनौतीपूर्ण छ । बजेट राम्रो वा नराम्रो भन्ने कार्यान्वयनको परिणामले देखाउँछ । सरकारले निजी क्षेत्रबारे केही बोलेन खड्गबहादुर विष्ट, निवर्तमान अध्यक्ष, इपान ऊर्जा विकासमा पर्याप्त बजेट विनियोजन गरिएको छ । यसो हुँदा बजेटले ऊर्जा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखेको देखिन्छ । झट्ट हेर्दा बजेट महत्त्वकांक्षी छ । ऊर्जा विकासलाई उत्साहित बनाए पनि कार्यान्वयनकै चुनौती छ । पश्चिम सेती, बूढीगण्डकी जस्ता जाशलय आयोजना आन्तरिक स्रोतबाट बनाउने कुरा सकारात्मक हो । तर, धेरै लगानी आवश्यक पर्ने आयोजनामा कसरी लगानी जुट्छ भन्ने स्पष्ट छैन । बजेटमै सबै कुरा राख्न सम्भव नभएकाले प्रभावितलाई मुआब्जा दिने, कम्पनी खोल्ने प्रक्रिया सरकारले अघि बढाउला । देशलाई ऊर्जामा आत्मनिर्भर बनाउन पश्चिम सेती र बूढीगण्डकी आयोजना बनाउने पर्छ । निजी क्षेत्रलाई सम्बोधन हुने गरी कुनै वाक्य अर्थ मन्त्रीको बजेट भाषणमा सुनिएन । अघिल्ला वर्षमा भएका प्रतिबद्धता कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्छ । विद्युत उत्पादकका समस्या उस्तै रहे सुवर्णदास श्रेष्ठ, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, सानिमा माई हाइड्रो पावर कम्पनी बजेटले ठूला प्रसारण लाइन आयोजनालाई प्राथमिकतामा राखेको छ । यस क्षेत्रमा विनियोजित बजेटले निजी क्षेत्रका जलविद्युत आयोजनाको विद्युत खेर जाँदैन भन्ने हो । र, गुणस्तरीय पनि हुन्छ । अन्तरदेशीय प्रसारण लाइन अघि बढाउने पक्ष पनि सकारात्मक छ । यसले हामीलाई दुवै छिमेकी देशसँग विद्युत प्रवाह गर्न टेवा पुग्नेछ । निजी क्षेत्रलाई बजेटले छुन सकेन । विगतका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएर कार्यान्वयनमा लैजाने गरी सम्बोधन होस् भन्ने निजी क्षेत्रको धारणा थियो । यो भएन । बजेटले घोषणा गरेको ‘ऊर्जा दशक’ को लक्ष्य पूरा गर्न निजी क्षेत्रको भूमिका महत्त्वपूर्ण हुन्छ । लगानीको प्रतिफल सुरक्षित हुने गरी विद्युत खरिद दर बढाउने, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको स्वीकृतिमा हुने ढिलाई सम्बोधन हुने अपेक्षा थियो । यो पनि प्राथमिकतामा परेन । यद्यपि, ऊर्जा विकास उच्च प्राथमिकतामा छ । शीर्षकअनुसार बजेट खर्च गर्ने काम चुनौतीपूर्ण छ । विगतमा बजेट फ्रिज भएको इतिहास छ । यसैले खर्च क्षमता

बढाएर ऊर्जा विकासको लक्ष्य हासिल गर्न जोड दिनुपर्छ । निजी क्षेत्रलाई निराश बनाइयो ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान , कोषाध्यक्ष, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ विगतको तुलनामा बजेट धेरै व्यवहारिक आएको छ । ऊर्जा विकास उच्च प्राथमिकतामा छ । तर, यो क्षेत्रका समस्या समाधान गर्नेदेखि लगानी भित्र्याउनेबारे केही सम्बोधन भएन । ऊर्जा दशक, हरेक प्रदेशमा मेगा प्रोजेक्ट, लगानी प्रवर्द्धन निजी क्षेत्रले उठाएका विषय हुन् । यद्यपि, यी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न कसरी लगानी ल्याउने भन्ने देखिएन । हरेक प्रदेशमा एक-एक ठूला आयोजना बन्ने आधार भए रोजगारी सिर्जना हुन्थ्यो । पश्चिम सेती, बूढीगण्डकी निर्माण गर्ने भनिएको छ । तर, कुन मोडलमा जाने वा कसरी निर्माण गर्ने भन्ने आएन । यता निजी क्षेत्रलाई कसरी प्रोत्साहन गर्दै विद्यमान समस्या समाधान गर्ने भन्ने उल्लेखै भएन । यसैले, ऊर्जामा निजी क्षेत्रलाई निराश बनाइयो ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७५/१०/१६

जलाशययुक्त आयोजना नहुँदा सधैं हिउँदमा विद्युत् संकट

पुष्प कोइराला

निर्माणाधीन तथा पहिचान भएका
जलाशययुक्त/पिआरओआर ठूला आयोजना

क्र.सं.	आयोजना	क्षमता	किसिम
१.	अरुण तेस्रो	१००	पिआरओआर
२.	माथिल्लो कर्णाली	१००	पिआरओआर
३.	पश्चिम सेती	७५०	जलाशययुक्त
४.	कालीगण्डकी २	६६०	जलाशययुक्त
५.	बुढीगण्डकी	१२००	जलाशययुक्त
६.	पञ्चेश्वर	६,४८०	जलाशययुक्त
७.	कर्णाली चिसापानी	१०८००	जलाशययुक्त
८.	तमोर	१२००	जलाशययुक्त
९.	दूधकोसी	३००	जलाशययुक्त

-१९ मंसिर ०३९ मा कुलेखानी आयोजना निर्माण भएपछिको ३६ वर्षमा एउटा पनि जलाशययुक्त आयोजना बनेका छैनन्, लोडसेडिङ अन्त्य गर्न भारतकै भर पर्नुपरेको छ

- कुल क्षमताको ९ प्रतिशत मात्र जलाशययुक्त आयोजना, ५२० मेगावाट जडित क्षमता भएका निजी क्षेत्रका एउटै छैनन्

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको राष्ट्रिय विद्युत् प्रसारण प्रणालीमा कुल जडित क्षमता १ हजार ८० मेगावाट छ । त्यसमध्ये ९२ मेगावाट मात्रै जलाशययुक्त आयोजना छन् । यो कुल जडित क्षमताको ८ दशमलव ९५ प्रतिशत मात्रै हो ।

सामान्यतया नेपालमा नदीका स्रोत र बहावको प्रकृतिअनुसार हिउँदका ६ महिना विद्युत्को माग बढ्छ, तर सोही समयमा नदी बहावमा आधारित (आरओआर) आयोजनाको उत्पादन भने घट्छ । अहिले प्राधिकरणको कुलेखानी-१ र २ गरी ९२ मेगावाट मात्रै जलाशयमा आधारित आयोजना छन्, कुलेखानी १ बाट निस्किएकै पानीबाट २ चलिरहेको छ । त्यस्तै १४ मेगावाटको कुलेखानी निर्माणका क्रममा रहेकाले तीनवटै आयोजना एउटै जलाशय (इन्द्रसरोवर)को पानीले चल्नेछन् । १९ मंसिर ०३९ मा कुलेखानी विद्युत् आयोजना निर्माण भएपछिको ३६ वर्षमा एउटा पनि जलाशययुक्त आयोजना बनेका छैनन् ।

निजी क्षेत्रले भने हालसम्म जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्न सकेका छैनन् । सामान्यतया माग र आपूर्तिको व्यवस्थापन मिलाउन कम्तीमा पनि ३३ प्रतिशत आयोजना जलाशयमा आधारित हुनुपर्ने ऊर्जाविज्ञहरू बताउँछन् । सरकारले पछिल्लो अहिले ल्याएको १५ हजार विद्युत् उत्पादनको नीतिमा पनि जलाशय, पिआरओआर र आरओआर सोही अनुपात नै छ ।

जलाशययुक्त आयोजनाको अभावमा हिउँदमा सधैं विद्युत्को संकट हुने गरेको छ । विगतमा हिउँदमा लामो समय

लोडसेडिङ हुने गरे पनि हाल भारतबाट आयात गरेर विद्युत् अभाव हुन दिइएको छैन । तर, आन्तरिक भागको दुईतिहाइसम्म आयातीत विद्युत्को भर पर्नुपरेको छ ।

ऊर्जा आपूर्तिमा अर्धजलाशययुक्त आयोजनाको टेको

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका ४ र प्राधिकरणकै सहायक कम्पनी चिलिमे हाइड्रो पावरले प्रवर्द्धन गरेको एक गरी ५ वटा आयोजना दैनिक जलसञ्चय गरी उच्च मागका वेला चलाउन सकिने (पिआरओआर) आयोजनाका रूपमा सञ्चालनमा छन् । यी आयोजनाहरूले ३३ देखि ४० प्रतिशतसम्म औसत उत्पादन दिइरहेका छन् । १ सय ४४ मेगावाटको कालीगण्डकी 'ए'लाई नै उदाहरण मान्ने हो भने यो आयोजना पूर्ण क्षमतामा चलन नदीमा पानीको बहाव १ सय ४१ क्युमेक हुनुपर्छ ।

तर, हाल सो नदीमा पानीको बहाव ८० क्युमेक मात्रै रहेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरण ठूला आयोजना सञ्चालन तथा व्यवस्थापन विभागका निर्देशक मदन तिमल्सिनाले बताए । पानीको बहाव घट्दा १३ माघको औसत उत्पादन ६५ मेगावाट छ । उनका अनुसार पिआरओआर आयोजनाको उत्पादनसमेत ३३ प्रतिशतसम्ममा खुम्चिन सक्छ । योबाहेक मस्याङ्दी, मध्यमस्याङ्दी, चमेलिया, चिलिमेलगायतको उत्पादन पनि करिब यही अनुपातमा भइरहेको छ । तर, नदी प्रवाही (आरओआर) आयोजनाको उत्पादन धेरै नै घटेको छ ।

हाल सञ्चालनमा रहेका जलाशययुक्त र पिआरओआर आयोजना

क्र.सं.	आयोजना	क्षमता(मेवा)	प्रवर्द्धक	किसिम	जलाशय क्षमता	१३ माघको औसत उत्पादन
१.	कुलेखानी १	६०	एनइए	जलाशययुक्त	१५३० मिटर	१५-६० मेगावाट, ३ घन्टा
२.	कुलेखानी २	३२	एनइए	जलाशययुक्त	१५३० मिटर	८-३२ मेगावाट, ३ घन्टा
	जम्मा	९२				
१.	कालीगण्डकी ए	१४४	एनइए	पिआरओआर	दैनिक ६ घन्टा	६५ मेगावाट
२.	मध्य मस्याङ्दी	७०	एनइए	पिआरओआर	दैनिक ५ घन्टा	३५ मेगावाट
३.	मस्याङ्दी	६९	एनइए	पिआरओआर	दैनिक ४ घन्टा	३८ मेगावाट
४.	चमेलिया	३०	एनइए	पिआरओआर	दैनिक ६ घन्टा	१३ मेगावाट
५.	चिलिमे	२२	चिजकली	पिआरओआर	दैनिक ३ घन्टा	
	जम्मा	३३५				

अन्तिम चरणमा १४ मेगावाटको जलाशय, ४ सय ५६ को पिआरओआर

कुलेखानीकै जलाशयबाट पहिलो र दोस्रो आयोजनाले प्रयोग गरेर जाने पानीबाट कुलेखानी तेस्रो आयोजना निर्माण भइरहेको छ । यो आयोजना निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेकाले १४ मेगावाटको जलाशययुक्त आयोजना थप हुने भएको हो । त्यस्तै, ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजना पनि पिआरओआर आयोजनकै रूपमा निर्माण गरिएको छ । यो आयोजना पनि अन्तिम चरणमै रहेकाले आउँदो कात्तिकबाट सञ्चालनमा आउने भएको छ ।

निजी क्षेत्रले किन बनाएनन् जलाशययुक्त आयोजना ?

राष्ट्रिय प्रसारणमा प्रणालीमा ५ सय २० मेगावाट जडित क्षमता निजी आयोजनाको छ । तर, यसमा जलाशययुक्त आयोजनाहरू छैनन् । पिआरओआर आयोजनासमेत निजीले बनाएका छैनन् । निर्माण लागत र प्राधिकरणले दिने कम दरकै कारण निजी प्रवर्द्धकले जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गर्न नसकेको स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको

संस्था नेपाल (इपान)का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईको भनाइ छ । ‘आरओआर बनाउन लाग्ने लागतको साढे २ गुणासम्म बढी लागत जलाशययुक्त आयोजनामा लाग्छ,’ उनले भने, ‘तर, प्राधिकरणले दिने प्रतियुनिट १२ रुपैयाँ जलाशयका लागि उपयुक्त दर होइन ।’ जलाशययुक्त आयोजनाको डुबान क्षेत्र बढी हुने र डुबान क्षेत्रमा पर्ने जग्गा अधिग्रहण गर्न समस्या हुने उनको भनाइ छ । प्राधिकरणले पिआरओआर आयोजनाका लागि भने १ देखि ६ घन्टासम्म पिक लोडमा चलन सक्ने क्षमताका आधारमा प्रतियुनिट ११ रुपैयाँसम्म विद्युत्को खरिद दर दिने व्यवस्था गरेको छ ।

कुलेखानीको जलसञ्चय ३ वर्षकै उच्च

कुलेखानीको जलाशयमा यो वर्ष अघिल्ला दुई वर्षको भन्दा बढी पानी सञ्चय गरिएको छ । यस वर्ष जलाशयमा समुद्र सतहबाट १ हजार ५ सय २६ दशमलव ६२ मिटरसम्म जलसतहको स्तर पुगेको छ । अघिल्लो वर्ष यही समयमा १ हजार ५ सय २४ दशमलव ३९ मिटर रहेको थियो ।

जबकि, कुलेखानीको जलसञ्चय क्षमता १ हजार ५ सय ३० मिटरसम्म रहेको प्राधिकरणले जनाएको छ ।

कुलेखानीलाई प्राधिकरणले ‘ब्याकअप इनर्जी’का रूपमा राखेको छ । त्यसो हुँदा नदी प्रवाही आयोजनाको उत्पादन न्यून बिन्दुमा हुने हिउँदमा आवश्यकताअनुसार जलाशय सञ्चालन गरिन्छ । गत माघ १३ गते दिउँसो तथा साँझको समयमा १५ मेगावाटदेखि पूर्ण क्षमता ६० मेगावाटसम्ममा आयोजनालाई ३ घन्टा सञ्चालन गरिएको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७५/१०/१६

बूढीगंगाको काम अघि बढयो

मेनुका ढुंगाना

बूढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाले पछिल्लो समयमा निर्माणपूर्वको कार्य तीव्र गतिमा अघि बढाएको छ । २०७३ सालमा अध्ययन सम्पन्न भई २०७६ सालमा निर्माण सम्पन्न गर्ने सम्झौता भएको जलविद्युत् आयोजनाको अबको दुई महिनामा डीपीआर तयार भइसक्ने आयोजना कार्यालयले दाबी गरेको छ । कार्यालयको भवन निर्माण सम्पन्न भएसँगै आयोजनालाई आवश्यक पर्ने २ सय ९९ रोपनी जग्गासमेत अधिग्रहण गरेको आयोजनाका साइट इन्चार्ज वीरबहादुर बोहोराले बताए । बोहराका अनुसार २० मेगावाट क्षमताको आयोजनाले मेल्लेख गाउँपालिका ४ कुस्कोटमा करिब ३८ रोपनी र साँफेबगर नगरपालिका १३ बाब्लामा ३२ रोपनी जग्गा लिएको छ ।

आयोजनाको डुबान क्षेत्रमा पर्ने कुस्कोटमा नै करिब ११ रोपनी, बूढीगंगा नगरपालिका १० बाह्रबिस बाजुरामा करिब २२ रोपनी जग्गा अधिग्रहण भएको छ । बाँधस्थल तथा सर्जटयांकका लागि हात्तीकोटमा करिब ९१ रोपनी र क्याम्पस्थल तथा पहुँच मार्गका लागि घुँघुरकोटमा करिब ६५ रोपनी जग्गा अधिग्रहण गरिएको बोहोराले जानकारी दिए ।

पुल निर्माणको कार्य पनि अन्तिम चरणमा पुगेको छ । २०७३ साउन ९ मा करिब १ करोड २५ लाखमा श्याम सुन्दर/श्री गीता/हिम सगरमाथा जेभी काडमाडौँसँग सम्झौता भएको थियो । हाल पुल निर्माणका लागि ट्रयाक खुल्ने काम सम्पन्न भएको र अन्य कार्यसमेत अन्तिम चरणमा पुगेको बोहोराले बताए ।

अस्ट्रेलियन कम्पनी स्मेक इन्टरनेसनल प्राइभेट लिमिटेड र नेपालको उदय कन्सल्टेन्सीले बूढीगंगाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनको जिम्मा पाएका छन् । २०७२ असार १४ गते सम्झौता भई ०७३ पुसमा डीपीआर तयार पार्ने जिम्मा पाएका कम्पनीहरूको काम अन्तिम चरणमा पुगेको छ । डीपीआर तयार पार्न करिब १९ करोड ९९ लाख ३३ हजार लागत रहनेछ । सन् १९९७ मा सम्पन्न सम्भाव्यता अध्ययन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अध्ययनअनुसार अनुमानित कुल लागत करिब छ अर्ब रुपैयाँ रहेको बोहोरा बताउँछन् ।

आयोजनाको इन्जिनियरिङ डिजाइन र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अध्ययन गरी आयोजनाको निर्माणको साउदी फन्ड फर अरब डेभलपमेन्ट र कुवेत फन्ड फर अरब इकोनोमिक डेभलपमेन्टसँग सम्झौता भइसकेको उनले बताए ।

‘नेपाल सरकार, ऊर्जा मन्त्रालय विद्युत् विकास विभागमार्फत बनाउन थालिएको निर्माणाधीन यो पहिलो जलविद्युत् आयोजना हो,’ उनले भने, ‘अहिले स्थानीयको साथ पाइएको छ । डोटीमा सबस्टेसन राख्नका

लागि जग्गा लिएका छौं ।' बूढीगंगा जलविद्युत् आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् सुदूरपश्चिम प्रदेशका जिल्लाहरूमा खपत हुने र बाँकी विद्युत् कैलालीको पहलमानपुरसम्म पुर्‍याएर केन्द्रीय प्रसारण लाइनमा जोड्ने लक्ष्य छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७५/१०/१७

इनर्जी बैंकिङमा सहमतिपछि जलविद्युत् विकासमा ऊर्जा

इनर्जी बैंकिङमा सहमतिपछि जलविद्युत् विकासमा ऊर्जाइनर्जी बैंकिङमा सहमतिपछि जलविद्युत् विकासमा ऊर्जानेपाल र भारतबीच हालै पोखरामा भएको ऊर्जा व्यापार सम्झौता (पीटीए) गठित सचिवस्तरीय संयुक्त कार्यकारिणी समिति (जेएससी) को छैटौं बैठकले इनर्जी बैंकिङमा सहमति गरेको छ । ४ सय ५६ मेगावाटको तामाकोसी र निजी क्षेत्रबाट निर्माणाधीन अन्य आयोजना सम्पन्न भए पनि वर्षामा नेपालको बिजुली खेर जाने तथा हिउँदमा अभाव हुने अवस्थालाई दृष्टिगत गरी सरकारले पाँच वर्ष अघिदेखि इनर्जी बैंकिङको कुरा उठाउँदै आएको थियो । तर, अहिले आएर भारतीय पक्ष यसमा सहमत भएको छ । इनर्जी बैंकिङलाई कार्यान्वयनका लागि अझै प्राविधिक कार्य पूरा गरेर दुवै देशको ग्रिड सिक्रोनाइज गर्न बाँकी छ । तर सहमतिले वर्षामा बढी भएको बिजुली भारत पठाउने र हिउँदमा त्यसलाई नेपाल ल्याउनका लागि ढोका भने खुलेको छ । केही वर्षपछिदेखि नेपालले वर्षामा बढी बिजुली भारत पठाएर पैसाजस्तै बैंकिङ गर्ने र त्यो विद्युत् हिउँदमा अभाव भएको बेला ल्याउन सक्नेछ । यसका लागि निर्माण सम्पन्न भएको पहिलो अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन ढल्केबर-मुजफ्फरपुरबाट सुरु गरेर अन्य प्रसारणलाइनमार्फत पनि गर्ने योजना नेपालको छ । इनर्जी बैंकिङ भएपछि नेपालको जलविद्युत् क्षेत्रको विकासका लागि सकारात्मक हुने अपेक्षा गरिएको छ । तर, सहमतिपछिको कार्यान्वयनका लागि भने नेपाल र भारत दुवै देशको सक्रियता थप जरुरी छ । इनर्जी बैंकिङपछि नेपाललाई हुने फाइदा, यसको कार्यान्वयनका लागि बनाउनुपर्ने पूर्वाधार, दुवै देशले बनाउनुपर्ने नीति र हाल भइरहेको व्यवस्थाको संशोधनलगायतबारे जलविद्युत् विकासमा संलग्न सरकारी र निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरूका साथै विज्ञहरूसँग कारोबारकर्मी भीम गौतमले गरेको कुराकानीको सार :

इनर्जी बैंकिङका लागि पूर्वाधार निर्माणमा नेपाल केन्द्रित

प्रवीणराज अर्याल

प्रवक्ता, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय

नेपालमा अहिले नदी प्रवाहमा आधारित (रन अफ दि रिभर) आयोजनाको विद्युत् प्रणालीमा वर्चस्व छ । अहिले नेपालमा झन्डै साढे ५ सय मेगावाट विद्युत् आन्तरिक रूपमै उत्पादन र झन्डै ५ सय मेगावाट भारतबाट आयात भइरहेको छ । अहिलेको प्रक्षेपण हेर्दा सन् २०१८-१९ देखि २०२६-२७ सम्म वर्षामा हाम्रो बिजुली बढी हुने देखिन्छ । हिउँदमा केही अभाव हुन्छ । वर्षामा बढी बिजुली हुँदा के भनेर भनेर छलफल हुँदा तत्कालीन समाधानको उपायका रूपमा छोटो समयका लागि इनर्जी बैंकिङ अघि सारिएको हो । सबै कुरा बैंकिङबाट मात्र सम्भव नहोला, अरु मोडलबाट पनि होला । यो छोटो समयका लागि नेपालले प्रस्ताव गरेको र भारत पक्षले पनि यसलाई स्वीकार गरेको अवस्था हो । यसका लागि केही काम गर्नु जरुरी छ । पहिलो कुरा त ग्रिडमा सिक्रोनाइज गर्नुपर्ने हुन्छ । ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन २ सय २० केभीमा चार्ज भइसक्यो । सुरुको अवस्थामा यसलाई उपयोग गर्ने भन्ने कुरा भएको छ ।

नेपालसँग इनर्जी बैंकिङका लागि पहिचान भएका अन्य पाँच वटा प्रसारणलाइनहरू छन् । अहिले सबै रेडियल मोडमा छन् । ग्रिड सिक्क्रोनाइज गरेमा इनर्जी बैंकिङका लागि अझ सहज हुन्छ । यसका प्राविधिक पक्षबारे अध्ययन गर्नका लागि ज्वाइन्ट अपरेसन कमिटीले काम गरिरहेको छ । यसले फिल्ड भिजिट र नेपाल विद्युत् प्राधिकरणसँग छलफल गरेर नेपालमा स्पेसल प्रोटेक्सन सिस्टम, अन्डर फ्रिक्वेन्सी रिले, कम्युनिकेसन सिस्टम हुन्छ, दुई देशबीचको एलडीसी (लोड डिसप्याच सिस्टम) बीच कम्युनिकेट हुनुपर्छ । यी हुनु जरुरी छ । इनर्जी बैंकिङले हिउँदको विद्युत् अभावलाई पूर्ति गर्न धेरै सहयोग गर्छ । बढी भएको बेला भारतमा दिन पनि सकिन्छ । यसका लागि नोडल एजेन्सीको व्यवस्था गर्नुपर्छ । नेपालको हकमा विद्युत् प्राधिकरण नै हो । भारतको हकमा त्यहाँबाट बिजुली लिन हरेक राज्यमा वितरण कम्पनीहरू हुन्छन् । पावर ट्रेड कम्पनीसँग गर्ने भन्ने छ । यसका लागि तीन महिनाभन्दा कमको छोटो अवधिको (सर्ट टम) ओपन एक्सेस, तीन महिनाभन्दा बढीको मध्यम अवधि (मिट टप) को ओपन एक्सेसको कुरा हुन्छ । बजारका आधारमा यस्तो दर निर्धारण हुन्छ । दुवै देशले यसका लागि भारतका विभिन्न विद्युत्सँग सम्बन्धित निकायसँग कुरा गर्नुपर्ने हुन्छ । यसमा चुहावटको प्रावधान पनि हुन्छ । लिएको र दिएको आधारमा थपघट हुँदा यसमा दरको कुरा पनि आउँछ । यसका लागि दुवै देशका निकायबीच समझदारी गर्नुपर्ने हुन्छ । यसले निर्देशित गर्छ । अहिले हामी के कुरामा सहमत भएका छौं भने सुरुमा ढल्केबर–मुजफ्फरपुरबाट इनर्जी बैंकिङ हुन्छ । यो लाइनमा ग्रिडसँग सिक्क्रोनाइज हुन्छ । यो गरिएन भने हाम्रो विद्युत् प्रवाहमा समस्या आउन सक्छ । एकपटक बंगलादेशमा समस्या आएको थियो । बढी लिन र दिन खोज्ने बेलामा सिस्टमलाई विचलन हुन सक्छ । सुरक्षा सिस्टम राखेमा बढी हुन थालेमा काटिदिन्छ । यसले गर्दा सिस्टम पनि सुरक्षित हुन्छ । नत्र ठूलो सिस्टमले सबै तान्यो भने समस्या हुन्छ । पहिला ढल्केबरबाट सुरु गर्ने अनि पछि १ सय ३२ केभीका टनकपुर–महेन्द्रनगर, कटैया–कुसाहा, रक्सौल–परवानीपुर, रामनगर–गण्डकबाट हुन सक्छ । भारतले आफ्ना राज्यभित्र इनर्जी बैंकिङ गरिरहेको छ । उनीहरूको केन्द्रीय विद्युत् नियमन आयोग छ । हरेक प्रदेशमा नियमन आयोग छ । नियमन आयोगमा अर्को देशसँग इनर्जी बैंकिङ गर्ने भन्ने प्रावधान छैन । यो विषयमा पनि भारतीय प्रतिनिधिहरूले चाँडै टुंगो लगाउने बताएका छन् । यसमा उहाँहरू सहमत छन् । अर्को कन्डक्टर विजनेस टुल्स भन्ने छ । बैंकिङ गर्दा, ग्रिड प्रयोग गर्दा यसमा ध्यान दिनुपर्छ । एकपटक भारतमा ग्रिड समाप्त (कोल्याप्स) भएको थियो, त्यो हुनुको कारण विद्युत् तान्न बन्द गर भन्दा पनि नमानेर हो । बिजुली लिइरहेरै हो । ठूलो संरचनामा एलडीसीले भनेको मानेनन् भने ग्रिड समाप्त हुन्छ । त्यो पनि बनाउनुपर्ने हुन्छ । यी कुरा गरेपछि अघि बढ्छ । अब इनर्जी बैंकिङका लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माणमा नेपाल केन्द्रित हुन्छ । बैठकका क्रममा नेपालले भारतको बिजुली बजारका नेपालको प्रवेशको प्रस्ताव पनि राखेका छौं । भारतमा बिजुली बजारमा पहुँचका लागि आग्रह गरेका थियौं । यसका पनि विभिन्न मोडलहरू हुन्छन् । दुई महिनाभित्र यसबारे पनि अध्ययन गरिने भनिएको छ । भारतको एकचेन्ज मार्केटमा जाने कुरा भयो भने यो पनि धेरै सकारात्मक हो ।

जलविद्युत् क्षेत्रमा एउटा उत्साह जगाएको छ

प्रबल अधिकारी

प्रवक्ता, नेपाल विद्युत् प्राधिकरण

दुई देशबीच इनर्जी बैकिङ गर्न भएको सहमतिले नेपालको जलविद्युत् क्षेत्रमा एउटा उत्साह जगाएको छ । यसले दुई देशबीच विद्युत् आदानप्रदानका लागि इनर्जी बैकिङका लागि बाटो खुला गरेको छ । तर यसका लागि थप संयन्त्र बनाउनु आवश्यक छ । यसको तयारीमा जुटनुपर्छ । दुई देशको प्रणालीमा सिक्रोनाइज गर्नुपर्ने, ग्रिड कोडमा एकरूपता ल्याउनुपर्ने, यसको प्राविधिक रूपमा स्पेसल प्रोटेक्सन सिस्टम (एसपीएस) गर्नुपर्ने, बिलिङ प्रणालीमा एकरूपता ल्याउनुपर्ने लगायतका थप तयारीले मात्र इनर्जी बैकिङ सम्भव छ । भारतमा राज्य-राज्यबीच विद्युत् आदानप्रदानको व्यवस्था भए पनि सीमापारिको नभएकाले भारतीय विद्युत् नियमन आयोगबाट यससम्बन्धी निर्देशिका आउनुपर्ने अवस्था छ । प्रणाली सिक्रोनाइज गर्नका लागि पहिलो ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारणलाइनबाट सुरु गर्ने भनिएको छ । न्यू बुटवल-गोरखपुर बनेमा इनर्जी बैकिङका लागि थप सहज हुन्छ । इनर्जी बैकिङ नभएमा वर्षामा बिजुली खेर जाने हो कि भनेर चिन्ता बढेको थियो, तर इनर्जी बैकिङको कारण धेरै सहज भएको छ । इनर्जी बैकिङका लागि प्रणाली सिक्रोनाइज आवश्यक छ । यसका लागि पोखरा बैठकभन्दा तीन दिनअघि भारतको पावर ग्रिड र कोसोको उच्चस्तरीय समिति आएर सवस्टेसन भ्रमण गरी कहाँ-कहाँ के गर्नुपर्ने भनेर यसको पहिचान गरिसकेको छ । ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारणमा समस्या आएमा बुटवल वा गोरखपुरबाट विद्युत् आदानप्रदान गर्न सकिन्छ । एउटाबाट बिग्रेमा अर्कोमा हुन सक्छ । यो प्रसारणलाइनबारे पोखरा बैठकमा अन्तिम टुंगो नलागे पनि यसमा थप प्रगति भने भएको छ । भारतले न्यू बुटवल-गोरखपुर दोस्रो अन्तरदेशीय प्रसारणलाइनमा शतप्रतिशत स्वपूँजी (इक्वेटी) मा बनाउने गरी नयाँ मोडल प्रस्ताव गरेको छ । ऋण नलिईकन दुवै देशको आफ्ना सरकारी कम्पनीमार्फत शतप्रतिशत इक्वेटी लगानी गर्ने विश्वमै यो नयाँ मोडलको प्रस्ताव हुनुपर्छ । २५ वर्षकै नेपालले एकल बुकिङ गरेको ढल्केबर-मुजफ्फरपुर पहिलो अन्तरदेशीय प्रसारणलाइनमा ३० प्रतिशत इक्वेटी र ७० प्रतिशत ऋणमा निर्माण गरिएको थियो तर यसमा नेपाल सरकारले नेपाल विद्युत् प्राधिकरणमार्फत र भारतीय कम्पनीले सो देशको कम्पनीमार्फत इक्वेटी लगानी गरिनेछ । अधिकांश ठूला परियोजनामा ऋण लगानी हुन्छ, इक्वेटीले मात्र बन्दैन तर बैठकमा भारतले शतप्रतिशत इक्वेटीमा बनाउन प्रस्ताव गरेपछि यसबारे पनि थप अध्ययन अघि बढेको छ । यसबारे अन्तिम निर्णय भने भैसकेको छैन । यसबारे विस्तृत अध्ययन गरी पेश गर्ने भनेर विद्युत् प्राधिकरण र भारतको केन्द्रीय विद्युत् प्राधिकरणलाई तीन महिनाको समय दिइएको छ । इक्वेटी लगानीपछि क्यापासिटी बुकिङ र यसको प्रतिफल लगायतबारे पनि दुवै निकायले टुंगो लगाउनेछन् । यो अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन बनेपछि इनर्जी बैकिङको सफल कार्यान्वयन धेरै सहज बन्नेछ ।

बैंकमा जस्तै विद्युत्को बचत हुन्छ

श्रीरञ्जन लाकौल

पूर्वसचिव

नेपालमा विद्युत्को माग र आपूर्तिबीचमा असन्तुलन (मिसम्याच) को अवस्था छ । अधिकतम माग हुँदा उत्पादन कम हुने र वर्षामा बढी उत्पादन हुँदा यसले समस्या पनि सिर्जना गरेको छ । इनर्जी बैंकिङ गर्ने भनेको बैंकमा जस्तै विद्युत्को बचत गर्ने हो र चाहिने बेलामा ल्याउनेछ । यसले विद्युत् प्रणालीलाई दिगो र गुणस्तरीय बनाउँछ । नेपालको अहिलेको अवस्था वर्षामा बढी विद्युत् हुने र हिउँदमा चरम अभाव हुने अवस्था छ । इनर्जी बैंकिङ अघि बढेपछि यस्तो अवस्थाको अन्त्य हुन्छ । अहिलेको अष्टेरोलाई सन्तुलनमा ल्याउँछ । इनर्जी बैंकिङ कार्यान्वयनमा गएपछि असन्तुलनको अवस्थालाई अन्त्य गर्छ । इनर्जी बैंकिङ गर्नका लागि कुनै चुनौती छैन । गाह्रो पनि छैन । अहिले पनि केही ठाउँमा प्रसारणलाइनबाट विद्युत् आदानप्रदान भइरहेको छ । तर, ठूलो मात्रामा हुन सकेको छैन । अब ढल्केबर-मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारणलाइनबाट हुन्छ । इनर्जी बैंकिङ गर्दा आयात र निर्यात दुवैमा प्रसारणलाइनमा चुहावट हुन्छ । यसको पनि टुंगो लगाउनुपर्छ । इनर्जी बैंकिङका लागि आवश्यक प्रसारणलाइनको पूर्वाधार पनि बनाउनुपर्छ । हामीले नेपाल र भारतबीचको पहिलो अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन ढल्केबर-मुजफ्फरपुरबाट १ हजार मेगावाटसम्म इनर्जी बैंकिङ गर्न सक्छौं । अरू अन्तरदेशीय प्रसारणलाइन बनेपछि थप हुन्छ । अहिले त नेपालमा वर्षामा पनि विद्युत् बढी छैन, तर ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसी आयोजना बनेपछि वर्षामा बढी हुन्छ । यसले भविष्यमा सुक्यायाममा हुने विद्युत् अभाव पूर्ति गर्नका लागि ल्याउन सहज हुन्छ । यो सहमतिले यसका लागि धेरै राम्रो गर्छ । जहाँसम्म ग्रिड सिक्रोनाइजको कुरा छ, यो सम्भव छ । अहिले पनि कति ठाउँमा भैसक्यो । अब भारतको ठूलो ग्रिडसँग नेपालको सानो ग्रिड सिक्रोनाइज हुन्छ । ठूलो ग्रिडमा कमीकमजोरी भएमा त्यसको असर सानोमा पनि हुन्छ । यसले विद्युत् आपूर्तिमा उत्तरचढाव र गुणस्तरीयतामा कहिलेकाहीं समस्या आउन सक्छ । ट्रिपिङको समस्या आउन सक्छ । ठूलो सिस्टम नराम्रो भए हाम्रो पनि नराम्रो हुन्छ । सानो सिस्टम गुणस्तरीय नियन्त्रण गर्न सहज हुन्छ, भोल्टेज राम्रै हुन्छ । खाली यसमा शंका मात्र हो, तर समग्रमा धेरै फाइदा हुन्छ । बंगलादेशले ५ सय मेगावाटसम्मको क्षमतालाई डीसीमा परिवर्तन गरेर भारतबाट विद्युत् लैजान्छ । एसीबाट डीसीमा लगेर आफ्नो देशमा आफ्नै प्रणाली अनुसार विद्युत् प्रवाह गर्छ । यो थप उपाय हो । नेपालमा पनि यसबारे विश्व बैंकले अध्ययन गरेको हो तर हाम्रो देशमा सिक्रोइनाज गर्दा हुन्छ भनेर गरिएको छ । दुवै देशको ग्रिड अब एउटै प्रकारको हुन्छ । सोअनुसारको पूर्वाधार इनर्जी बैंकिङका लागि नेपालले गर्नुपर्छ ।

अब टेक एन्ड पे पीपीए पूरै हट्नुपछै

कुमार पाण्डे

उपाध्यक्ष, स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था (इप्पान)

इनर्जी बैंकिङ गर्न सक्दा नेपाललाई धेरै फाइदा हुन्छ । यसले बिजुलीको भाउ तोकिरहनु परेन । वर्षा र हिउँदको भाउ कति हुने भनेर टुंगो लगाउनु पर्दैन । वर्षामा बढी भएको भारतमा दिने र हिउँदमा अभाव भएको बेला ल्याउने हो । पछि त यसको दर त तोकनैपर्ला तर तत्कालीन अवस्थामा परेन । अर्को फाइदा भनेको नेपालको खोलाले क्षमता भएसम्म उत्पादन गर्न पाउनुप-यो । यसका लागि सरकारले खुला गर्नुप-यो । लाभ र लागतका आधारमा खुला रूपमा अघि बढ्न दिनुपछै । अहिले क्यू ४०-क्यू ४५ भनेर भनिरहेका छौं । यो झन्झटतिर लाग्नु परेन । बजारले दिने दरमा लाभ र लागत हेरेर विकासकर्ताले विकास गरे हुने अवस्था आयो । अबको ८-१० वर्ष ठूलो जलाशययुक्त आयोजना निर्माण हुने अवस्था देखिँदैन । ठूलो जलाशययुक्त आयोजना नआउन्जेलसम्म इनर्जी बैंकिङले हिउँद र वर्षाको आपूर्ति र उत्पादनको व्यवस्था गर्न सक्छौं । हाम्रो लागि यो जलाशययुक्त आयोजनाजस्तै भयो । यो पनि हाम्रो लागि बिजुली भण्डार गर्ने नै हो । यो सहमति कार्यान्वयन भयो भने नेपालका लागि ठूलो जलाशययुक्त आयोजना निर्माण भयो भनेर सोच्दा हुन्छ । इनर्जी बैंकिङमा गए पनि नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले आफ्नो काम गर्ने शैली परिवर्तन गर्नुप-यो । विद्युत्को किन्ने र दर तोक्ने व्यवस्थामा परिवर्तन गर्नुप-यो । जबरजस्ती प्रवर्द्धकलाई अर्धजलाशय (पीआरओआर) बनाउनका लागि भनिएको छ । यो आवश्यक भएन । अब लिउ एन्ड तिर (टेक एन्ड पे) विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) पूरै हट्नुपछै । अनि पीपीए गर्ने भए पीआरओआरमा आऊ भन्ने जुन व्यवस्था छ, त्यो पनि हट्नुप-यो । बैंकिङ गर्ने हो भने कुन-कुन नाकाबाट कसरी गर्ने भनेर टुंगो लगाउनुपछै । कसकसले गर्ने हो, यसमा चुहावट र हिवलिङ चार्ज कति हुने हो, त्यो पनि टुंगो लगाउनुपछै । प्राधिकरणले क्यू ४० सम्म त किन्छु भनेको छ, त्योभन्दा तल बनाए पनि प्राधिकरणले किन्छु भनेर प्रतिबद्धता जनाउनुप-यो । यसमा निजी क्षेत्रलाई पनि आबद्ध गराउनुप-यो । व्यापार गर्न पनि निजी क्षेत्र आउनुप-यो । निजी क्षेत्रलाई सकेसम्म ठूलो आयोजना बनाऊ भन्नुप-यो । १५ हजार मेगावाटभन्दा माथिका आयोजना अध्ययनमा छन्, यी सबै क्यू ४० मा निर्माण भइरहेका छन् । क्यू परिवर्तन गर्न सक्ने आयोजनाहरूलाई अब परिवर्तन गर भनेर सरकारले भन्नुपछै । जडित क्षमता परिवर्तन गरेर बढी दिन सक्छौं भने देऊ भनेर किनिदिन्छु भन्नुपछै । अझ म त यसका लागि ऊर्जा मन्त्रालयले सूचना जारी गर्नुपछै भन्छु । सकेसम्म बढी उत्पादन गर्नका लागि निर्माण गर्ने र वर्षामा भारतमा पठाएर भण्डारण गर्नका लागि आह्वान गर्नुपछै

श्रोत: १२खरी इट्कम्, २०७५/१०/१७

अरुण तेस्रोमा प्रवेशमार्गमा अधिग्रहणभन्दा बढी जग्गा कट्टा

माग सम्बोधन नगरे कडा कदम चाल्छौं: स्थानीयबासी

अरुण तेस्रो जलविद्युत् आयोजनाका लागि २०४५ सालमा अधिकरण गरेको जग्गाभन्दा हाल लगत कट्टा गर्दा बढी अधिकरण गरिएको आरोप स्थानीयले लगाएका छन् । आव २०४४-४५ सालमा मुआब्जा वितरण गर्दाभन्दा आयोजनाले लापरबाहीपूर्ण रूपमा धेरै जग्गा लिएको आरोप लागेको हो ।

हाल आयोजना प्रवेशद्वारमा अधिग्रहण गरेको जग्गाको मुआब्जा नपाउने स्थानीयबासीले आन्दोलन गरिरहेका छन् । मुआब्जा वितरण गरिएको भन्दा अलग ठाँउबाट सडकको रुट परिवर्तन गरि सडक निर्माण भैरहेको हुँदा त्यसको पनि मुआब्जा दिनुपर्ने दाबी गरिएको छ ।

२०५० सालको नापीबाट स्थानीय जग्गाधनी कायम गरिएको हुँदा ३० मिटरभित्र पर्ने जग्गा र उक्त जग्गामा निर्माण भएका घरहरूको क्षतिपूर्ति पाउनुपर्ने पनि माग स्थानीयको छ ।

अरुण तेस्रो जलविद्युत आयोजनाअन्तर्गत प्रवेशमार्ग छ्याङकुटीदेखि विद्युत गृहसम्मको जग्गाको पुरानै रेटमा मुआब्जा पाउनुपर्ने स्थानीयको दाबी छ ।

अरुण सरोकार मञ्च तथा अरुण तेस्रो प्रवेशमार्ग मुआब्जा पीडित संघर्ष समितिले छुट भएका जग्गाहरूको मुआब्जा पाउनुपर्ने माग गरेको हो ।

१ खर्ब ४ अर्ब रुपैयाँको लागतमा संखुवासभामा निमार्णाधिन आयोजनाले राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको नाममा स्थानीय जनतालाई सुकम्बासी बनाउन खोजेको भन्दै आरोपसमितिले लगाएको हो ।

अरुण सरोकार मञ्चका केन्द्रीय अध्यक्ष डा. इन्द्रमणि राईका अनुसार सर्वोच्च अदालतले सार्वजनिक प्रयोजनको लागि व्यक्तिको नाममा रहेको जग्गा अधिकरण गर्दा सरकारले अनिवार्य उचित मुआब्जा-क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने फैसला गरेको अवस्थामा आफुहरूलाई मुआब्जा नदिनु अदालतको आदेशको ठाडो उल्लंघन भएको छ ।

२०४४÷४५ सालमा मुआब्जा बितरण गर्दा सरकारको लापरवाहीले गर्दा छुट भएको जग्गाको मुआब्जा आफुहरूले पाउनुपर्ने उनको भनाई छ । २०७३ सालमा जि.प्र.का.ले वितरण गरेको मुआब्जा दर रेटमै बाँकीले पनि पाउनुपर्ने स्थानीयको भनाई छ ।

कार्यक्रममा बोल्दै केन्द्रीय संघर्ष समितिका संयोजक जनी कुमार राईले लागत कट्टा गरिएको भन्दा बढि जग्गाको क्षति भएको छ, सरकारले अहिले मुआब्जाको नयाँ नजिर (दर)कायम गरेकाले स्थानीइलाई त्यो मान्य नहुने दाबी गरे ।

आफुहरूले जलविद्युत परियोजनाको नाममा पैतृक सम्पत्ति पनि गुमाउँदै गएको उनले गुनासो पोखे ।

स्थानीयलाई आयोजनाले सुचनाको अधिकारबाट बञ्चित गरेको उनको दाबी छ । आयोजनामा स्थानीयहरूको शून्य सहभागीता रहेको छ भने कामदार, कर्मचारी तथा ठेक्कपट्टाका काम पनि भारतीय कम्पनीले गर्दै आएका छन् ।

यस्तोमा स्थानीयलाई सहभागीता नभएको उनको आरोप छ ।

परियोजनाबाट प्रभावित गाँउपालिकाका बासिन्दाहरूलाई कम्तिमा १० प्रतिशत शेयर न्युनतम सहूलियत मुल्यमा पाउनुपर्ने पनि उनले जोड दिए ।

आफना कानूनसम्बन्धित मागहरूको सम्बोधन नगरिएको भन्दै आपत्ति जनाएका छन् । आफुहरूले लगानी बोर्डलाई बेला-बेलामा मौखिक तथा लिखित रूपमा जानकारी गराउँदा पनि बोर्डका पदाधिकारीहरूले नसुनेको उनको आरोप छ

|

स्थानीयले आफूहरूले यो समस्या सामाधानको लागि विभिन्न समयमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीसँग छलफल गर्दापनि माग सम्बोधन नभएको आरोप लगाएका छन् ।

स्थानीयले प्रतिधुरी ६० युनिट बिजुली प्रदान गर्नुपर्ने, उत्पादन हुने ९०० मेगावाट विद्युतमध्ये नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने निःशुल्क २१ प्रतिशत र रोयल्टीवापत प्राप्त हुने ७.५ प्रतिशत गरि जम्मा २९.४ प्रतिशत विद्युत नेपाल सरकारलाई प्राप्त हुने उल्लेख भएकोमा कुल २९.४ बाट हुन आउने १५ प्रतिशत विद्युत ४ वटै प्रभावित गाँउपालिकाहरूलाई छुट्याउनु पर्ने माग राखेका छन् ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७५/१०/१७

तल्लो खारेखोलाको ७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न

दोलखा जिल्लाको गौरीशंकर गाउँपालिकाको वडा नम्बर ५, ६ र ८ मा निर्माण भइरहेको ११ मेगावाट क्षमताको तल्लोखारे खोला जलविद्युत आयोजना ७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न भएको छ । २०७६ साउनदेखि विद्युत उत्पादन गर्ने लक्ष्यसहित आयोजना निर्माणले गति लिएको हो ।

अहिले बाँध, पाइपलाइन, विद्युतगृह तथा प्रसारण लाइन निर्माणको काम भइरहेको आयोजना प्रमुख अनुप थापाले बताए । उनका अनुसार आयोजनाको बाँध क्षेत्रमा इन्टेक, ग्राभेल, ट्रायप र डिस्चार्ज वेसिन निर्माण भइरहेको छ । कनेक्टिङ क्यानल र फोरवेको निर्माण भइसकेको छ । खोलाको पानी अन्डर स्लुइसबाट पठाएर बाँध क्षेत्रको निर्माण भइरहेको छ । यस्तै, आयोजनाको २ हजार २ सय मिटर पेनस्टक पाइप जडानको काम पूरा भएको छ । पेनस्टक पाइप फेब्रिकेशनको सम्पूर्ण काम सम्पन्न भइसकेको छ । विद्युतगृहको पर्खाल तथा कोलमको ढलान भइरहेको पनि थापाले बताए । विद्युतगृहमा मेसिन फाउन्डेसनको ढलान कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । आयोजनाबाट २०७६ साउनदेखि विद्युत उत्पादन गर्ने तालिका छ । आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत नेपाल विद्युत प्राधिकरणको १३२ केभी सिंगटी सब स्टेसनमार्फत राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा जोडिनेछ । आयोजना सम्पन्न गर्ने प्रतिमेगावाट १८ करोड ५५ लाख रुपैयाँ खर्च हुने अनुमान छ । आयोजनामा बैंक अफ काठमाडौंको अगुवाइमा सानिमा, माछापुच्छ्रे, कुमारी, जनता, लक्ष्मी र कैलाश विकास बैंकले ऋण लगानी गरेका छन् । आयोजनाको ऋण चुक्ता अवधि १२ वर्ष हुनेछ । विद्युतगृहदेखि सिंगटी सबस्टेसनसम्मको आवश्यक प्रसारण लाइन आयोजनाको प्रवर्द्धक युनिभर्सल पावर कम्पनीले निर्माण प्रक्रिया अघि बढाएको छ । प्रसारण लाइन रुटको निजी जग्गा खरिद गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । सार्वजनिक जग्गाका लागि सरकारसँग अनुमति लिने प्रक्रिया अघि बढाइएको थापाले जानकारी दिए । लाइन निर्माण गर्न मुडवरी एण्ड जोशी कम्पनीले ठेक्का पाएको छ । ठेकेदार कम्पनीले प्रसारण लाइन रुटको चेक सर्वे, टावर डिजाइन, फाउन्डेसन डिजाइन र माटोको परीक्षण सम्पन्न गरेर आयोजना स्थलमा काम सुरु गरेको छ । जलविद्युत र प्रसारण लाइन आयोजनाको काममा स्थानीयले पूर्ण साथ र समर्थन दिएको कम्पनीले जनाएको छ । सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रमा सिंचाइ, सडक, विद्यालय लगायतका पूर्वाधार निर्माणमा आर्थिक सहयोग प्रदान गर्दै आएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/१०/१७

तल्लो खारेखोला जलविद्युत् आयोजनाको ७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न

११ मेगावाट (मेवा) क्षमताको तल्लो खारे खोला जलविद्युत् आयोजनाको निर्माण तिव्र गतिमा भइरहेको छ । दोलखा जिल्लाको गौरीशंकर गाउँपालिका वडा नं ५, ६ र ८ मा निर्माण भइरहेको उक्त आयोजनाको हालसम्म ७५ प्रतिशत निर्माण सम्पन्न भएको छ ।

आयोजनाले अहिले हेडवर्क्स, पाइपलाइन र पावरहाउस तथा प्रसारण लाइनको निर्माण गरिरहेको आयोजना व्यवस्थापक अनुप थापाले जानकारी दिए । उनका अनुसार आयोजनाको हेडवर्क्सतर्फ बाँध, इन्टेक, ग्राभेल, ड्याप, कनेक्टिङ क्यानल र डिस्चान्जर बेसीनको काम भइरहेको छ । हेडवर्क्समा कनेक्टीङ क्यानल र फोरवेको निर्माण कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । खोलाको पानी छेउबाट पठाएर बाँधको काम भइरहेको थापाले बताए । आयोजनाको पेनस्टक पाइपतर्फ २ हजार २०० मिटर पाइप जडान भइरहेको छ भने पावरहाउसको वाल तथा कोलमको ढलान गर्ने कार्य भइरहेको छ । पाइप जोड्ने सम्पूर्ण कार्य सम्पन्न भइसकेको छ । त्यसैगरी पावरहाउसको निर्माणतर्फ उपकरण जडान गर्ने स्थानको ढलान पनि अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

आयोजनाबाट उत्पादन हुने बिजुली १३२ केभी प्रसारण लाइन हुँदै सिंगटी सब-स्टेशनबाट राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोडिने छ । उक्त प्रसारण लाइनको लागि आवश्यक जग्गा खरीद गरिसकिएको तथा सार्वजनिक जग्गा प्राप्तिको प्रक्रिया चलिरहेको थापाले जानकारी दिए । प्रसारण लाइनको जिम्मा पाएको मुडभरी एण्ड जोशी कन्स्ट्रक्सन प्रालिले १३२ केभी प्रसारण लाइन निर्माणका लागि चेक सर्वे, टावर डिजाइन, फाउन्डेसन डिजाइन र माटोको परीक्षण समेत सम्पन्न गरी निर्माण कार्य अघि बढिसकेको छ । आयोजना बनाउन प्रतिमेवा १८ करोड ५५ लाख रुपैयाँका दरले २ अर्ब ४ करोड रुपैयाँ लाग्ने थापाले बताए । अन्य क्षेत्रका आयोजना निर्माणमा स्थानीयवासीको अवरोध रहेका खबर आइरहेका बेला यस आयोजनाका हकमा भने स्थानीयवासीले पूर्ण सहयोग गरेको आयोजनाले बताएको छ । परिणामतः आयोजना निर्माण एकदिन पनि अवरुद्ध नभएको थापाले उल्लेख गरे । हाल यस आयोजनाले स्थानीय जनताका लागि सिँचाइ, बाटो, विद्यालय निर्माण लगायतका विभिन्न सामाजिक कार्यमा आर्थिक सहयोग गरिरहेको छ । आयोजनाले २०७६ साउनदेखि विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७५/१०/१८

अरुण तेस्रो प्रवेशमार्गमा मुआब्जाबारे गुनासो

अरुण तेस्रो जलविद्युत् आयोजना (९०० मेवा) को प्रवेशमार्गमा जग्गा अधिग्रहणमा परेकाहरूले बढी अधिग्रहण गरिएको जग्गाको मुआब्जा माग गरेका छन् । २०४५ मा अधिग्रहण गरेको जग्गाभन्दा हाल लगत कट्टा गर्दा बढी अधिग्रहण गरिएको भन्दै अरुण सरोकार मञ्च तथा अरुण तेस्रो प्रवेशमार्ग मुआब्जा पीडित संघर्ष समितिले थप भएको जग्गाको मुआब्जा मागेका हुन् ।

राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको नाममा स्थानीय जनतालाई सुकुमवासी बनाउन खोजेको भन्दै समितिले आपत्ति व्यक्त गरेको छ । समितिहरूले बिहीवार काठमाडौंमा संयुक्त रूपमा पत्रकार सम्मेलन गर्दै तत्कालीन समयमा मुआब्जा वितरण गर्दा सरकारको लापरबाहीले छूट भएका जग्गाहरूको पनि मुआब्जा पाउनुपर्ने माग गरेका छन् ।

उनीहरूले २०५० को नापीबाट स्थानीय जग्गाधनी कायम गरिएको हुँदा ३० मिटरभित्र पर्ने जग्गा र उक्त जग्गामा निर्माण भएका घरहरूको क्षतिपूर्ति पाउनुपर्ने माग गरेका हुन् ।

अरुण सरोकार मञ्चका केन्द्रीय अध्यक्ष डा. इन्द्रमणि राईले आपूमहरूलाई आयोजना केन्द्रले सूचनाको अधिकारबाट वञ्चित गरेको आरोप लगाए । ‘आयोजनामा स्थानीयहरूको शून्य सहभागिता छ,’ उनले भने, ‘आयोजनका कामदार, कर्मचारी तथा ठेक्कपट्टाका काम पनि भारतीय कम्पनीहरूले गर्दै आएका छन् ।’

आफूहरूले लगानी बोर्डलाई बेला-बेलामा मौखिक तथा लिखित रूपमा जानकारी गराउँदा पनि सुनुवाइ नभएको केन्द्रीय संघर्ष समितिका संयोजक जनीकुमार राईले आरोप लगाए ।

‘लागत कट्टा गरिएको भन्दा बढी जग्गाको क्षति भएको छ,’ राईले भने, ‘मुआब्जा वितरण गरिएको भन्दा अलग ठाउँबाट सडक निर्माण भीरहेको हुँदा त्यसको पनि मुआब्जा दिनुपर्छ ।’ सरकारले अहिले कायम गरेको मुआब्जाको नयाँ दर आफूहरूलाई मान्य नभएको उनको भनाइ छ । आपूमहरूले उठाएका जायज माग सम्बोधन नगरिए जस्तोसुकै कानूनी उपचारमा जाने पनि उनले चेतावनी दिए ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७५/१०/१८

ऊर्जामा सम्झौताअनुसार काम भएन

ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय मातहतका ४० प्रतिशत बढी ठेक्का सम्झौताको म्याद थप नभएको पाइएको छ । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले हालै सावर्जनिक गरेको 'नेपाल सरकारद्वारा सञ्चालन भएका आयोजनामा निर्माण कार्यको ठेक्का व्यवस्थापनको अवस्था अध्ययन तथा विश्लेषण' विषयक प्रतिवेदनमा १८ अर्ब ६६ करोडका २३५ ठेक्का सम्झौता पनि तोकिएको समयमा पूरा नभएको उल्लेख छ ।

ती ठेक्का सम्झौतामध्ये ९४ वटा ठेक्काको म्यादसमेत थप नभएको पाइएको छ । प्रतिशतका आधारमा ४० प्रतिशत बढी ठेक्काको म्याद थप भएको अवस्था नदेखिएको र सम्पन्न पनि नभएको पाइएको आयोगको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ ।

आयोगले २०६६ देखि २०७५ मंसिर मसान्तसम्मको अवधिको समग्र ठेक्काको अवस्थाको बारेमा अध्ययन गरेको प्रवक्ता रामेश्वर दंगालले जानकारी दिए । आयोगका अनुसार २०६६ सालमै सम्पन्न गर्नुपर्ने दुईवटा ठेक्का गत मंसिर मसान्तसम्म पनि सम्पन्न नभएको र म्याद पनि थप नभएको अवस्था छ । सो ठेक्काको कुल लागत २ करोड रहेको छ । यस्तै, २०६७ मा नै सम्पन्न हुनुपर्ने चारवटा परियोजना गत मंसिर मसान्तसम्म पनि सम्पन्न भएका छैनन् । ती आयोजनाको कुल लागत ३६ करोड रहेको छ ।

यस्तै, २०६८ मा सम्पन्न हुनुपर्ने कुल तीन आयोजनाको अवस्था पनि उस्तै रहेको छ । ती आयोजनाको लागत १ अर्ब ६८ करोड रहेको छ । आयोगको प्रतिवेदनअनुसार २०६९ मा सम्पन्न हुनुपर्ने पाँचवटा परियोजनाको अवस्था पनि समस्याग्रस्त रहेको पाइएको छ । ती आयोजनाको लागत २ करोडबराबरको छ ।

२०७० सालमा सम्पन्न हुनुपर्ने कुल नौवटा आयोजना पनि गत मंसिर मसान्तसम्म पनि समस्याग्रस्त रहेको पाइएको छ । ती आयोजनाको कुल लागत ३३ करोड रहेको छ । आयोगको प्रतिवेदनअनुसार २०७१ सालमा सम्पन्न हुनुपर्ने चार आयोजनाको लागत २ अर्ब १६ करोडबराबरका छन् ।

त्यस्तै, २०७२ मा सम्पन्न हुनुपर्ने आठ आयोजना पनि गत मंसिर मसान्तसम्म सम्पन्न हुनुपर्ने थिए । ती आयोजना पनि समस्यामा रहेको भन्दै आयोगले सरकारको ध्यानाकर्षण गराएको छ । ती आयोजनाको लागत ५९ करोड रहेको छ । यस्तै, २०७३ सालमा नै सम्पन्न हुनुपर्ने भनिएका २७ आयोजना पनि समस्यामा छन् । ती आयोजनाको कुल लागत २ अर्ब ४ करोड रहेको छ । आयोगका अनुसार २०७४ मा सम्पन्न हुनुपर्ने ३९ आयोजनामा पनि जटिलता देखिएको छ । ती आयोजनाको कुल लागत २ अर्ब ६९ करोड छ ।

यस्तै, २०७५ मंसिर मसान्तसम्म १३४ आयोजना सम्पन्न हुनुपर्नेमा ती पनि समस्यामा परेको आयोगको विवरणमा समावेश छ । ती आयोजनाको कुल लागत आठ अर्ब ८५ करोड छ । आयोजनाको ठेक्का अवधि सकिए पनि ती आयोजनाको सम्झौता नवीकरण नभएको तथा आयोजना कुन अवस्थामा छन् भन्ने पनि कुनै जानकारी नभएको आयोगको ठहर छ ।

सहरी विकासको पनि उस्तै

आयोगको प्रतिवेदनअनुसार सहरी विकास मन्त्रालयको पनि आर्थिक वर्ष २०६४-६५ देखि आव २०७४-७५ भित्र सम्पन्न गर्नुपर्ने ६ अर्ब ३० करोडबराबरको ४४२ ठेक्कामध्ये १७१ वटा ठेक्काको म्याद थप नभएको र उक्त ठेक्का सम्झौता सम्पन्न भएको पनि नपाइएको छ । विभिन्न जिल्ला अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी र बर्थिङ सेन्टरलगायतका पूर्वाधार निर्माणको काम सम्पन्न नहुँदा नागरिक समस्यामा परेका छन् ।

